

LIETUVOS MUZIKOS IR TEATRO AKADEMIJA
KLAIPĖDOS FAKULTETAS
TEATRO KATEDRA

Augustė Gaidytė-Palaitienė

Teatro meno studijų programa (specializacija taikomasis teatras)

KULTŪROS CENTRO VEIKLA DAUGIAKULTŪRĖJE APLINKOJE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė doc. dr. Irena Bierontaitė

Klaipėda, 2022

LIETUVOS MUZIKOS IR TEATRO AKADEMIJA

SĄŽININGUMO DEKLARACIJA DĖL TIRIAMOJO RAŠTO DARBO

2022 m. balandžio 29 d.

Patvirtinu, kad mano tiriamasis rašto darbas „KULTŪROS CENTRO VEIKLA DAUGIAKULTŪRĖJE APLINKOJE“ yra parengtas savarankiškai.

1. Šiame darbe pateikta medžiaga nėra plagijuota, tyrimų duomenys yra autentiški ir nesuklastoti.
2. Tiesiogiai ar netiesiogiai panaudotos kitų šaltinių ir/ar autorių citatos ir/ar kita medžiaga pažymėta literatūros nuorodose arba įvardinta kitais būdais.
3. Su pasekmėmis, nustačius plagijavimo ar duomenų klastojimo atvejus, esu susipažinęs(-usi) ir jas suprantu.

(Parašas)

AUGUSTĖ GAIDYTĖ-PALAITIENĖ
(Vardas, pavardė)

SANTRAUKA

Šiame darbe gvildinama kultūros centrų veikla daugiakultūrėje aplinkoje. **Tikslas** – ištirti kultūros centrų veiklos ypatumus daugiataučiaame rajone. **Objektas** – Trakų rajono kultūros centrų veiklos ypatumai.

Darbą sudaro **4 pagrindinės dalys: I – oje dalyje** analizuojama valstybės politika tautinių mažumų atžvilgiu; akcentuojami valstybės įsipareigojimai sudaryti sąlygas išlaikyti ir puoselėti tautinių mažumų tradicijas, kultūrinį, kalbinį tapatumą, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos teisę ir tarptautinius įsipareigojimus tautinių mažumų srityje (Tautinių mažumų departamentas prie LR Vyriausybės). Daugiatautėse vietovėse veikiantys kultūros centrai atlieka reikšmingą vaidmenį, saugant ir puoselėjant tiek lietuvių, tiek tautinių mažumų kultūrą ir tradicijas, skatinant socialinę, kultūrinę integraciją, kuriant ir palaikant tarpkultūrinį dialogą.

II – oje dalyje apžvelgiamas Trakų rajono išskirtinumas – tautinė ir kultūrinė įvairovė bei turtinga vietovės istorija. Rajone stengiamasi išlaikyti lietuvių bei tautinių mažumų šventes, tradicijas, papročius; čia gyvenantys įvairių tautų atstovai vienokiais ar kitokiais būdais perima tam tikrus kitos, šalia gyvenančios tautos papročius. Kultūros centruose veikia tautų identitetą palaikantys kolektyvai; vyksta renginiai, skirti vienos kurios nors tautos tradicijoms, taip pat renginiai, kuriuose dalyvauja įvairių tautų atstovai. Darbe aptariami ypatumai, su kuriais susiduriama, vykdant veiklą daugiakultūrėje aplinkoje.

III-oje dalyje aptariami kultūros įtaigų darbuotojų nuomonės tyrimo rezultatai: kultūros įstaigose dėmesys tiek lietuvių, tiek tautinių mažumų kultūrai yra skiriamas panašus, žinoma, atsižvelgiant į vietos gyventojų poreikius, vietovę bei į saviraiškos formas (mėgėjų meno kolektyvus); aktyviausiai lankomi tradiciniai kalendoriniai renginiai ir šventės – Užgavėnės, Joninės, Žolinė; ne visose šventėse ir geografinėse teritorijose yra įtraukiami tautinių mažumų švenčių ypatumai; organizuojant šventes daugiakultūrėje aplinkoje dažna kultūros įstaiga su sunkumais nesusiduria, tačiau išryškėja kai kurios problemos: tylus tautinis susipriešinimas, nacionalizmo apraiškos ir kt.; labai svarbu, kad kultūros centrai, dirbantys daugiakultūrėje aplinkoje, būtų atviri visiems gyventojams, neišskiriant jų pagal tautybę, rasę, tikėjimą, įsitikinimus.

IV -oje dalyje pristatomas kūrybinis projektas - Rūdiškių mėgėjų meno festivalis „Kur gimėm, kur augom, kur žemė šventa“.

SUMMARY

This paper examines the activities of cultural centers in a multicultural environment. The aim is to study the peculiarities of the activities of cultural centers in a multinational district. Object - peculiarities of the activity of Trakai district cultural centers.

The paper consists of 4 main parts: Part I analyzes the state policy towards national minorities; emphasis is placed on the state's obligations to create conditions for maintaining and nurturing the traditions of national minorities, cultural and linguistic identity, taking into account the law of the Republic of Lithuania and international obligations in the field of national minorities (TMD, 2020). Cultural centers operating in multinational areas play a significant role in preserving and nurturing the culture and traditions of both Lithuanian and national minorities, promoting social and cultural integration, and creating and maintaining intercultural dialogue.

Part II reviews the uniqueness of Trakai district - national and cultural diversity and the rich history of the area. The district strives to preserve the holidays, traditions and customs of Lithuanian and national minorities; the representatives of different nations living here take over in one way or another certain customs of another nation living next door. Cultural centers have collectives that support the identity of nations; there are events dedicated to the traditions of one of the nations, as well as events with the participation of representatives of different nations. The paper discusses the peculiarities of operating in a multicultural environment.

Part III discusses the results of a survey of employees of cultural institutions: in cultural institutions, the attention paid to the culture of both Lithuanians and national minorities is similar, taking into account the needs of the local population, the location and the forms of self-expression (amateur art groups); the most actively attended traditional calendar events and celebrations – Pancake Day, St. John's Day, Herbal Day; not all festivals and geographical areas include the peculiarities of national minority holidays; in the organization of celebrations in a multicultural environment, a frequent cultural institution does not face any difficulties, but some problems emerge: silent national confrontation, manifestations of nationalism, and etc. It is very important that cultural centers operating in a multicultural environment are open to all residents, regardless of their nationality, race, religion or beliefs.

Part IV presents a creative project - Rūdiškės Amateur Art Festival "Where we were born, where we grew up, where the land is sacred".

LENTELIŲ SĄRAŠAS

- Lentelė Nr. 1** – Informacija apie Trakų rajono kultūros centrus;
- Lentelė Nr. 2** – Trakų kultūros rūmų renginiai 2020 metais;
- Lentelė Nr. 3** – Trakų kultūros rūmų padalinių renginiai 2020 metais;
- Lentelė Nr. 4** – Lentvario kultūros rūmų renginiai 2020 metais;
- Lentelė Nr. 5** – Rykantų universalaus daugiafunkcio centro renginiai 2020 metais;
- Lentelė Nr. 6** – Rūdiškių kultūros centro renginiai 2020 metais;
- Lentelė Nr. 7** – Mėgėjų meno kolektyvai, padedantys išlaikyti tautinį identitetą.

TURINYS

SAŽININGUMO DEKLARACIJA	2
SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
LENTELIŲ SAŽAŠAS	5
TURINYS	6
IVADAS	7
I. DAUGIAKULTŪRĖS APLINKOS YPATUMAI	10
1.1. Tautinės mažumos Lietuvoje.....	10
1.2. Kultūros centro vaidmuo daugiakultūrėje aplinkoje.....	14
II. TRAKŲ RAJONO KULTŪROS LAUKO APŽVALGA	19
2.1. Trakų rajono tautinis bei kultūrinis išskirtinumas.....	19
2.2. Trakų rajono kultūros centrų veikla organizuojant renginius.....	22
2.3. Trakų krašto amatai bei amatininkai.....	30
III. KULTŪROS CENTRO VEIKLOS DAUGIAKULTŪRĖJE APLINKOJE	
TYRIMAS	34
3.1. Tyrimo metodologija.....	34
3.2. Tyrimo rezultatai.....	35
IV. KŪRYBINIO PROJEKTO PRISTATYMAS	42
4.1. Rūdiškių mėgėjų meno festivalis „Kur gimėm, kur augom, kur žemė šventa“.....	42
IŠVADOS	44
LITERATŪROS SAŽAŠAS	46
PRIEDAI	50

IVADAS

Anot Irenos Čepienės (2008), visuotinės globalizacijos akivaizdoje tautos kultūra, jos dvasinės vertybės, tautinis tapatumas ypač svarbūs. Norėdami juos išsaugoti, „turime gerbti savo gimtąją kalbą, žinoti tautos istorinę ir kultūrinę patirtį, didžiutis unikaliu kultūros paveldu, kurį per šimtmečius išsaugojo lietuvių tauta ir kuris iki šiol atstovauja mūsų valstybei pasaulyje“ (Čepienė, 2008, p. 9).

Tautos kultūros saugojimas, etnokultūrinių tradicijų puoselėjimas – viena iš reikšmingiausių Lietuvos kultūros centrų vykdomų funkcijų. Šių įstaigų nuostatose numatyta: „sudaryti sąlygas etninės kultūros sklaidai, populiarinti senąsias kultūros tradicijas, papročius, laiduoti etninės kultūros perimamumą“ (Lietuvos kultūros centrų įstatymas. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.238644>).

Tačiau Lietuvoje yra nemažai regionų, kuriuose nuo senų laikų gyvena ne tik lietuviai, bet ir kitų tautų – lenkų, rusų, baltarusių ir kt.- atstovai. Tokių daugiataučių rajonų gausu Lietuvos rytinėje, pietinėje ir kt. teritorijose. Šiose Lietuvos dalyse gyvenančios tautos, taip pat, kaip ir lietuviai, siekia išsaugoti savo tautines tradicijas, kultūrą, tautinį identitetą.

Lietuva ir kitos Europos Tarybos valstybės narės 1995 02 01 priėmė Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvenciją, kurios vienas iš tikslų - „sudaryti sąlygas, būtinas, kad tautinėms mažumoms priklausantys asmenys galėtų puoselėti ir plėtoti savo kultūrą ir išsaugoti esmines savo savitumo dalis – religiją, kalbą, tradicijas ir kultūros paveldą.“ (Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencija. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.96635>). Konvencija Lietuvoje įsigaliojo 2000 metais.

Ši konvencija, o taip pat Lietuvos valstybės politikos nuostatos tautinių mažumų srityje „... sudaryti sąlygas išlaikyti ir puoselėti tautinių mažumų tradicijas, kultūrinį, kalbinį tapatumą“ (Tautinių mažumų departamentas, 2020) įpareigoja švietimo, kultūros valstybines institucijas, tame tarpe ir kultūros centrus, užtikrinti tautinių mažumų kultūros, tradicijų puoselėjimą. Tarp kultūros centrų funkcijų numatyta ir tokia – „organizuoti etninę kultūrą, mėgėjų meną populiarinančius renginius, tenkinti kitus bendruomenės kultūrinius poreikius“ (Lietuvos kultūros centrų įstatymas. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.238644>).

Temos aktualumas: Kultūros situacija daugiataučiuose rajonuose, kultūros centrų veiklos ypatumai daugiakultūrėje aplinkoje – mažai tyrinėti. Tema aktuali daugiataučių rajonų savivaldybių kultūros įstaigoms, daugiataučių ir daugiakultūrių rajonų gyventojų bendruomenėms. Ji ypač aktuali kultūros centrams, veikiantiems daugiataučiuose rajonuose, nes **problema** išryškėja, keliant klausimus: ar kultūros centrai užtikrina lietuvių bei tautinių mažumų, gyvenančių vienoje teritorijoje, kultūrinių poreikių patenkinimą? Ar pakankamas dėmesys skiriamas lietuvių bei tautinių mažumų etninei kultūrai, tautinio identiteto išlaikymui? Kaip daugiakultūrėje aplinkoje skatinti bendravimą ir bendradarbiavimą, puoselėti bendruomeniškumą, tautinę toleranciją?

Šiame darbe bus siekiama įsigilinti į Trakų rajono kultūros centrų veiklą.

Tyrimo objektas: Trakų rajono kultūros centrų veiklos ypatumai.

Tyrimo tikslas: Ištirti kultūros centro veiklos ypatumus daugiataučiuose regionuose.

Uždaviniai:

- 1) Aptarti valstybės politiką tautinių mažumų atžvilgiu;
- 2) Aptarti kultūros centrų vaidmenį bei funkcijas daugiakultūrėje aplinkoje;
- 3) Pristatyti Trakų rajono tautinį bei kultūrinį išskirtinumą;
- 4) Pristatyti vietos kultūrinės situacijos analizę;
- 5) Atlikti kultūros ekspertų apklausą ir apibendrinti rezultatus;
- 6) Pristatyti kūrybinį meno projektą: Rūdiškių mėgėjų meno kolektyvų festivalį „Kur gimėm, kur augom, kur žemė šventa...“ skirtą Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dienai.

Tyrimo metodai:

Mokslinės literatūros analizė – taikyta, analizuojant tautinių mažumų sampratą, tautinį tapatumą.

Loginis metodas – taikytas siekiant apibendrinti skirtingų literatūros šaltinių informaciją;

Kultūros ir švietimo dokumentų analizė – taikyta, analizuojant įstatymus, nutarimus, konstituciją, kultūros centrų metinius planus bei ataskaitas (dokumentai buvo pasirinkti paieškos laukeliuose suvedant „tautinės mažumos Lietuvoje“, „tautinių mažumų apsauga Lietuvoje“, „tautinių mažumų kultūros centrai Lietuvoje“ „tautinių mažumų bendrijos Lietuvoje“ ir kt.)

Ekspertų apklausa – Taikyta, tiriant kultūros centrų veiklą daugiakultūrėje teritorijoje, pasirenkant vietos kultūros įstaigų darbuotojus;

Apibendrinimo metodas – taikytas formuluojant išvadas.

Tyrimo tikslas - sužinoti kultūros centrų veiklų prieinamumą daugiataučių rajonų gyventojams.

Darbo struktūra: Mokslinį darbą sudaro keturios pagrindinės dalys, literatūros ir internetinių nuorodų sąrašas, santrauka lietuvių bei anglų kalbomis, lentelių sąrašas ir priedai.

I. DAUGIAKULTŪRĖS APLINKOS YPATUMAI

1.1. TAUTINĖS MAŽUMOS LIETUVOJE

Mokslinėje literatūroje sąvoka „tautinės mažumos“ neturi vieningo apibrėžimo. Praktikoje sinonimiškai vartojamos sąvokos „tautinės bendrijos“, „etninės bendrijos“, „etninės mažumos“, „etninės, religinės arba kalbinės mažumos“ ir kt. Pasak Y. Plasseraud, paprastai „...„tautinė mažuma“ suprantama kaip bendruomenė, priklausanti tautai, kuri nėra tos valstybės pagrindinė tauta“. Tautinės mažumos Lietuvoje (Rytų Europos studijų centras <https://www.eesc.lt/uploads/Tautin%20ma%20beumos%20Lietuvoje.%20Studija.pdf>) autoriai, analizavę Europos Tarybos dokumentus tautinių mažumų klausimais, nurodo, kad juose tautinė mažuma apibrėžiama gana išsamiai ir yra suprantama „kaip asmenų grupė, gyvenanti konkrečios valstybės teritorijoje, savo skaičiumi mažesnė už likusią gyventojų dalį, besiskirianti nuo tos gyventojų dalies savo kalba, religija, papročiais ir kultūra“ (Rytų Europos studijų centras <https://www.eesc.lt/uploads/Tautin%20ma%20beumos%20Lietuvoje.%20Studija.pdf>). Pagal visuotinę Lietuvos enciklopediją, tautinių mažumų apibrėžimas skamba taip: „etninėmis, kultūrinėmis ir kalbos ypatybėmis iš valstybės gyventojų daugumos išsiskiriančios žmonių grupės“ (Visuotinė Lietuvos enciklopedija, <https://www.vle.lt/straipsnis/tautines-mazumos/>).

Tautinių mažumų apsaugą, jų teises ir laisves reglamentuoja įvairūs teisės aktai. Lietuva yra prisiėmusi svarbius tarptautinius įsipareigojimus tautinių mažumų srityje (Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, Europos Tarybos tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencija). Tautinių mažumų apsauga numatyta pagrindiniame šalies dokumente – Lietuvos Respublikos Konstitucijoje. Joje teigiama, kad „žmogaus teisių negalima varžyti ar suteikti privilegijų dėl subjektyvių kriterijų, tarp jų – rasės, tautybės, kalbos ir kilmės“ (Lietuvos Respublikos Konstitucija <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>), tame pačiame dokumente nurodoma, kad „piliečių tautinės bendrijos savo tautinės kultūros reikalus, švietimą, labdarą, savitarpio pagalbą tvarko savarankiškai“ (Lietuvos Respublikos Konstitucija <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>).

Pasak A. Račkauskaitės-Burneikienės, „tautinėms mažumoms priklausantys asmenys yra saugomi veiksmingiausiai, jei bendrosios žmogaus teisės papildomos specialiomis teisėmis, kurių tikslas – šių asmenų tapatybės puoselėjimas ir raiška“ (Račkauskaitė-Burneikienė, 2013).

Kalbant apie tautines mažumas Lietuvoje, reikia pabrėžti, jog pirmasis Tautinių mažumų įstatymas buvo priimtas 1989 m. lapkričio 23 d., o 1991 m. jo nuostatos buvo pakoreguotos. Viena iš šio įstatymo rengėjų H. Kobeckaitė prisimena, jog tarp kitų tikslų, dokumentu buvo siekiama, kad „tautinės mažumos galėtų atgaivinti savo kultūrą. Kartu buvo svarbu numatyti, kad žmonės, priklausantys tautinėms mažumoms, gerbtų kultūrą, kurios terpėje gyvena, kad iš esmės viskas valstybėje suvokiama ne per tautiškumą, o per pilietiškumą“ (Kobeckaitė, 2008). 2010 metais Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Tautinių mažumų įstatymas nustojo galiojęs; buvo panaikintas ir Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas. Visos buvusios departamento funkcijos buvo perduotos Kultūros, švietimo ir mokslo bei Užsienio reikalų ministerijoms. Tautinių bendrijų atstovams sunerimus, kad panaikinus departamentą, tautinių mažumų klausimai bus sunkiau sprendžiami, 2015 metais buvo atkurtas valstybės tautinių mažumų politiką vystantis vienetas – Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.

Šios institucijos vizija ir deklaruojamos vertybės reprezentuoja dabartinę valstybės politiką tautinių mažumų atžvilgiu:

„**Vizija** – Darni visuomenė, visapusiškai panaudojanti šalyje gyvenančių tautų kultūrinį potencialą valstybės pažangai;

Vertybės:

Pilietiškumas – skatinama kurti pilietiniu pagrindu grįstą harmoningą įvairiatautę Lietuvos visuomenę;

Kultūrų įvairovė – siekiama išlaikyti Lietuvoje nuo seno susiklosčiusią kultūrinę įvairovę darnioje visuomenėje,

Dialogas – sprendžiant visus klausimus, siekiama pasitikėjimu grįsto konstruktyvaus dialogo.“ (Tautinių mažumų departamentas, <https://tmde.lrv.lt/lt/apie-tautiniu-mazumu-departamenta/vizija-ir-vertybes>).

Tautinių mažumų apsaugai Lietuvoje yra parengtas naujo Lietuvos Respublikos Tautinių mažumų įstatymo projektas, kuris iki šiol nėra patvirtintas; jo tikslas – „reglamentuoti tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teises ir pareigas, taip pat valstybės

įsipareigojimus sudaryti sąlygas išlaikyti ir puoselėti tautinių mažumų tradicijas, kultūrinį, kalbinį tapatumą, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos teisę ir tarptautinius įsipareigojimus tautinių mažumų srityje“ (Lietuvos Respublikos Seimas, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/4c2a4650125111e88a05839ea3846d8e>).

Valstybės politiką tautinių mažumų atžvilgiu rodo ir kai kurie Lietuvos Respublikos Seimo nutarimai, pavyzdžiui nutarimas Nr. XIII-282 „Dėl 2018 metų paskelbimo Trakų Dievo Motinos, Lietuvos Globėjos, paveiklo karūnavimo 300 metų jubiliejaus minėjimo metais“. Nutarime teigiama, jog Trakų Dievo Motinos, Lietuvos Globėjos, paveikslas yra gerbiamas katalikų, stačiatikių ir musulmonų, o Trakų šventovė nuo seno gausiai lankoma piligrimų iš Lietuvos, Lenkijos, Baltarusijos, Latvijos ir kitų kraštų (Lietuvos Respublikos Seimas, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/0b5970f21aa011e79f4996496b137f39?jfwid=89x1te67j>). 2021 metai buvo paskelbti Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metais bei šie - 2022 metai - Lietuvos karaimų metais. Šios ir kitos priemonės skirtos Pietryčių Lietuvos tautinių mažumų istorijos, kultūros, tradicijų, identiteto puoselėjimui, taip pat tautinių mažumų integracijai į Lietuvos visuomeninį, politinį, ekonominį ir kultūrinį gyvenimą.

Remiantis oficialiosios statistikos portalo duomenimis, Lietuvoje šiandien gyvena 2 810 761 gyventojas. Iš jų – 2 378 118 save pristatantys lietuvių tautybės piliečiais, likę 15,39% - kitų tautybių atstovai. Iš jų didžiausią procentinę dalį sudaro lenkų tautybės vyrai ir moterys (6,53%), rusų – (5,02%), baltarusių - (1,00%), ukrainiečių - (0,5%), kitų tautybių - (0,57%) bei nenorėję nurodyti savo tautybės (1,77%) atstovai. (Oficialiosios statistikos portalas, https://osp.stat.gov.lt/paieska?p_p_id=101&p_p_lifecycle=0&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&_101_struts_action=%2Fasset_publisher%2Fview_content&_101_assetEntryId=9539770&_101_type=content&_101_urlTitle=temines-lenteles-2021-m-surasytas-&redirect=%2Fpaieska%3Fq%3Dtautyb%25C4%2599).

Vienas iš svarbiausių valstybės siekių tautinių mažumų politikos srityje - tai tautinio identiteto išsaugojimas. Mokslinės literatūros šaltiniuose tauta arba tautinis identitetas pateikiamas kaip socialinis statusas, siejamas su etnine kultūra: simboliais, religija, tradicijomis, istorija.

Tautinis tapatumas arba kitaip tariant identitetas, Lietuvoje pradėtas tirti jau nepriklausomoje Lietuvos Respublikoje (A. Maceina, F. Kirša, Vydūnas, ir kiti.)

Tautinės individualybės samprata A. Maceinos darbuose buvo nusakoma kaip „išvidinė jungtis, rišanti žmones viena su kitu ir tuo būdu sukurianti organišką vienetą, vadinamą tauta“ (Maceina, 1933). Tą pačią mintį papildo tekstas, jog „žmogus, kaip tautinis individas, gimsta iš tautos, reiškia, jog tauta ir individas negali egzistuoti vienas be kito. Tautinio identiteto idėja svarbi tik tada, kuomet žmogaus interesai tampa vienodi su bendruomenės idėja, todėl identiteto negalima išmokti, jį galima suprasti tik tuomet, kai jis - mummyse. Tautos identitetą galima vadinti ir tautiškumu, nes tai tautybės išraiška, kurią parodo tauta. Tautiškume pilna vertybių, kurios atspindi tautos dvasios kūrybiškumą ir tai, kas įprasta ne tik vienai ar kitai tautai, bet ir visai žmonijai“ (Maceina, 1990)

Tautinio atgimimo metais 1988 m. tautinio identiteto paieškos ir tyrimo laukas vėl tapo aktualus, tapatybės klausimus nagrinėjo psichologijos, filosofijos, politikos atstovai.

Individai identifikuoja save su tam tikra bendruomene. Pavyzdžiui, Lietuvoje gimęs ir užaugęs lenkų tautybės asmuo gali save priskirti tiek lenkams, tiek lietuviams - todėl, kad savo identitetą jis nustato pats. Tapatybė arba kitaip tariant, identitetas, yra suprantamas, kaip priklausymas tam tikrai asmenų grupei, vietai ar tautai. Asmuo, tapatinantis save su tam tikromis tautinio identiteto arba tapatybės kategorijomis ar klasifikacijomis, stengiasi išskirti save iš kitų etninių ar kultūrinių grupių. Tautinis identitetas nėra statiškas – jis kinta, tuo pat formuojasi, atsinaujina.

Šiomis dienomis tautinis identitetas yra tapatinamas su senosiomis tradicijomis bei papročiais, etnine kultūra. Apie tai kalba ir E. Krukauskienė: „Etninė kultūra yra ypatinga žmogaus dalis, tai pagrindas, kuriuo turi remtis kultūra. Etninė kultūra daugiau ar mažiau formuoja visas asmens ir visuomenės kultūrinės erdvės dalis, tarp jų ir kultūrinį tapatumą. Tam, kad etninė kultūra taptų kolektyvinio ir individualaus identiteto pagrindu, ją reikia turėti, su ja reikia būti susipažinusi, ją reikia įsisavinti. Etninė kultūra tiek gyva, kiek aktyviai reiškiasi visais kultūros lygmenimis“ (Krukauskienė, 2003).

Apibendrinant, galima pasakyti:

Mokslinėje literatūroje sąvoka „tautinės mažumos“ neturi vieningo apibrėžimo. Šią sąvoką tiksliausiai atspindi Visuotinėje Lietuvių enciklopedijoje pateikiamas apibrėžimas - „etninėmis, kultūrinėmis ir kalbos ypatybėmis iš valstybės gyventojų daugumos išsiskiriančios žmonių grupės“. (Visuotinė lietuvių enciklopedija, <https://www.vle.lt/straipsnis/tautines-mazumos/>).

Tautinių mažumų įstatymo projekte numatoma: „...reglamentuoti tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teises ir pareigas, taip pat valstybės įsipareigojimus sudaryti sąlygas išlaikyti ir puoselėti tautinių mažumų tradicijas, kultūrinį, kalbinį tapatumą, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos teisę ir tarptautinius įsipareigojimus tautinių mažumų srityje. (Lietuvos Respublikos Seimas, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/4c2a4650125111e88a05839ea3846d8e>).

Valstybės politiką tautinių mažumų atžvilgiu reprezentuoja Tautinių mažumų departamento deklaruojamos vertybės: **pilietiškumas**, skatinant kurti pilietiniu pagrindu grįstą harmoningą įvairiautę Lietuvos visuomenę; **kultūrų įvairovė**, siekiant išlaikyti Lietuvoje nuo seno susiklosčiusią kultūrinę įvairovę darnioje visuomenėje, **dialogas**, siekiant pasitikėjimu grįsto konstruktyvaus dialogo (Tautinių mažumų departamentas, <https://tmde.lrv.lt/lt/apie-tautiniu-mazumu-departamenta/vizija-ir-vertybes>).

Vienas iš svarbiausių valstybės siekių tautinių mažumų politikos srityje - tai tautinio identiteto išsaugojimas.

1.2. KULTŪROS CENTRO VAIDMUO DAUGIAKULTŪRĖJE APLINKOJE

„Lietuvos kultūra yra individo ir tautos kūrybinių galių išraiška, jų tapatumo ir išlikimo garantija, formuoja ir atskleidžia skirtingų visuomenės grupių, tautinių bendrijų dvasines ir medžiagines vertybes, padeda plėtoti ir ugdyti demokratinę, laisvą, atvirą visuomenę, skatina šalies socialinę ekonominę plėtrą, stiprina jos saugumą“ (LR Vyriausybės nutarimas, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.132646>).

Kultūros centrai vykdo valstybės kultūros politiką, remdamiesi Lietuvos Respublikos nutarimu, kuriame apibrėžiamas vienas iš svarbiausių tikslų – „plėtoti nacionalinį sąmoningumą, materialaus ir nematerialaus paveldo pažinimą šiuolaikinėje visuomenėje, į kūrybos procesą įtraukiant tikslines grupes, vietas (miesto, regiono, miestelio, apylinkės) bendruomenes, užsienio lietuvius, tautinių mažumų bendrijas“ (LR Vyriausybės nutarimas, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/4bafb6019d4d11e9aab6d8dd69c6da66?jfwid=571m4zwfo>).

Kultūros centrai vaidina labai svarbų vaidmenį nacionalinės kultūros kūrimo, saugojimo bei sklaidos, visuomenės meninio ugdyimo, jos kultūrinių poreikių tenkinimo procesuose.

Kultūros centrų sistema taip pat reikšminga, kaip ir švietimo įstaigų sistema: jos abi dirba, ugdydamos ir formuodamos asmenybės vertybines normas, kurdamos sąlygas nuolat įgyti naujų kompetencijų. Savo daugiafunkciškumu kultūros centrai demonstruoja išskirtinumą bendrame šalies kultūriniame kontekste ir garantuoja šalies regionų kultūrinį savitumą, kultūros vartojimo prieinamumą, formuoja žmogaus kultūrinį poreikį (Matulis, 2007).

Kultūros centrų veikla reglamentuota teisės aktais: Lietuvos Respublikos kultūros centrų, biudžetinių įstaigų, Viešųjų įstaigų, Dainų švenčių, Etninės kultūros valstybės pagrindų ir kt. įstatymais, Vyriausybės nutarimais, kultūros ministro įsakymais, savivaldybių (steigėjų) sprendimais ir kt. Pats svarbiausias teisinis dokumentas yra LR Konstitucija, kurioje garantuojamos ir ginamos pagrindinės žmogaus teisės ir laisvės, tarp kurių yra ir asmenų teisė puoselėti savo kalbą, kultūrą ir papročius (Lietuvos Respublikos Konstitucija, <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>).

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 42 straipsnis nurodo jog: „Kultūra, mokslas ir tyrinėjimai bei dėstymai yra laisvi. Valstybė remia kultūrą ir mokslą, rūpinasi Lietuvos istorijos, meno ir kitų kultūros paminklų bei vertybių apsauga“ (Lietuvos Respublikos Konstitucija, <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>). Kultūros centrai, palyginti su kitomis kultūros įstaigomis, išsiskiria multifunkciškumu, kur ne tik organizuojami ir pristatomi įvairūs kultūriniai renginiai, bet kartu žmonės gali dalyvauti įvairaus žanro mėgėjų meno kolektyvų veikloje ir tapti tiesioginiais kūrybos proceso veikėjais. (Lietuvos liaudies kultūros centras, 2007).

Pagal sąvokos „kultūros centras“ apibrėžimą, tai „įstatymų nustatyta tvarka įsteigtas ir šio įstatymo nustatyta tvarka pripažintas juridinis asmuo, kuris savo veikla puoselėja etninę kultūrą, mėgėjų meną, kuria menines programas, plėtoja švietėjišką (edukacinę), pramoginę veiklą, tenkina bendruomenės kultūrinius poreikius ir organizuoja profesionalaus meno sklaidą“ (Lietuvos kultūros centrų įstatymas, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.238644>).

Įstatyme nurodyta, jog kultūros centrai gali būti kelių lygių, tai - valstybės kultūros centrai, savivaldybių kultūros centrai, kiti kultūros centrai, kurie steigiami, pertvarkomi, reorganizuojami ir likviduojami tik Civilinio kodekso, Biudžetinių įstaigų įstatymo, Viešųjų įstaigų įstatymo nustatytais pagrindais.

Pagal pobūdį kultūros centrai skirstomi į specializuotus ir daugiafunkčius. Specializuoti kultūros centrai kuria ir palaiko kurią nors vieną kultūros sritį, žanrą. Daugiafunkčiai kultūros centrai kuria ir palaiko įvairias kultūros sritis, žanrus.

Lietuvos Respublikos kultūros centrų įstatyme (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.238644>) yra išvardintos kultūros centrų funkcijos:

- ❖ „sudaryti sąlygas etninės kultūros sklaidai, populiarinti senąsias kultūros tradicijas, papročius, laiduoti etninės kultūros perimamumą;
- ❖ rūpintis mėgėjų meno kolektyvų, studijų, būrelių veikla;
- ❖ rūpintis mėgėjų meno kolektyvų parengimu ir dalyvavimu Dainų šventėse, vietiniuose, regioniniuose, respublikiniuose ir tarptautiniuose renginiuose;
- ❖ organizuoti pramoginius, edukacinius ir kitus renginius;
- ❖ organizuoti valstybinių švenčių, atmintinų datų, kalendorinių švenčių paminėjimą;
- ❖ rūpintis vaikų ir jaunimo užimtumu, meniniu ugdymu;
- ❖ kurti ir įprasminti šiuolaikines modernias meno veiklos formas;
- ❖ organizuoti etninę kultūrą, mėgėjų meną populiarinančius renginius, tenkinti kitus bendruomenės kultūrinius poreikius;
- ❖ sudaryti sąlygas profesionalaus meno sklaidai;
- ❖ tenkinti sociokultūrinius bendruomenės poreikius.,,

Remiantis LR Vyriausybės nutarimu 2001-05-14 Nr. 542 „Dėl Lietuvos kultūros politikos nuostatų“ galime pažvelgti į daugelio kultūros centrų išskeltus tikslus arba veiklos kryptis. Dažname kultūros centre - ar jis būtų didmiestyje, ar regione - yra išskirta svarbi veiklos kryptis „Etninės kultūros tęstinumo, vietos tradicijų išsaugojimo užtikrinimas“ (LR Vyriausybės nutarimas, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.132646>).

Daugiataučių Lietuvos kraštų kultūros centrų nuostatuose yra iškeliami panašūs tikslai ir prioritetinės veiklos kryptys: „išsaugoti tradicinės kultūros reiškinius, sukurti prielaidas jų perėmimui, puoselėti mėgėjų kūrybos tradicijas, skatinti tęstinumą“ (Visagino kultūros centro nuostatai), „gaivinti ir puoselėti, meniškai įprasminti ir perteikti etninės kultūros pavyzdžius, populiarinti senąsias liaudies tradicijas, papročius, amatus, vykdyti etninės kultūros sklaidą ir pereinamumą“ (Rūdiškių kultūros centro nuostatai, <http://rudiskiukc.lt/wp/veikla/nuostatai/>), „globoti etninę kultūrą ir vietos tradicijas“ (Šalčininkų kultūros centro nuostatai,

<https://salcininkaikultura.lt/wp-content/uploads/2020/10/%C5%A0a1%C4%8Dinink%C5%B3-kult%C5%ABros-centro-nuostatai.pdf>), „skleisti etnokultūrinės regiono tradicijas, puoselėti ir skleisti Trakų rajono tautinių mažumų tradicijas ir papročius“ (Trakų kultūros rūmų įstatai, <https://trakurumai.lt/veikla/istatai/>).

Lietuvoje yra ir tokių kultūros centrų, kurie pavaldūs tautinių mažumų departamentui prie Lietuvos Respublikos vyriausybės: Tautinių bendrijų namai, kurie vienija ir teikia kultūros bei švietimo paslaugas visuomenės nariams, siekiant padėti išsaugoti Lietuvos tautinių mažumų kultūrinį ir etninį savitumą, joms visaverčiai integruojantis į šalies visuomeninį gyvenimą (Tautinių mažumų departamentas, <https://tmde.lrv.lt/lt/tautiniu-mazumu-kulturos-centrai-ir-tautines-bendrijos/tautiniu-bendriju-namai>); Kauno įvairių tautų kultūros centras, kurio vienas iš tikslų - siekti visaverčio tautinių mažumų integravimosi į miesto gyvenimą, puoselėti gyventojų tautinę toleranciją ir daugiataučio įvairių kultūrų miesto tradicijas (Tautinių mažumų departamentas, <https://tmde.lrv.lt/lt/tautiniu-mazumu-kulturos-centrai-ir-tautines-bendrijos/kauno-ivairiu-tautu-kulturu-centras>); Lietuvos tautinių mažumų folkloro ir etnografijos centras, kurio svarbiausias tikslas - puoselėti ir saugoti Lietuvos tautinių mažumų tradicinės kultūros paveldą, formuoti daugiakultūrės ir tolerantiškos Lietuvos Respublikos įvaizdį (Tautinių mažumų departamentas, <https://tmde.lrv.lt/lt/tautiniu-mazumu-kulturos-centrai-ir-tautines-bendrijos/lietuvos-tautiniu-mazumu-folkloro-ir-etnografijos-centras>).

Minėti kultūros centrai, remiasi Tautinių mažumų kultūros ir integracijos centrų veiklos rekomendacijomis, kuriose nurodomos tokios funkcijos:

- ❖ „vykdyti priemones, skirtas tautinių mažumų tapatybės išsaugojimui ir kultūros puoselėjimui;
- ❖ vykdyti priemones, skirtas tautinių mažumų socialinei integracijai užtikrinti;
- ❖ vykdyti priemones, skatinančias tarpkultūrinį dialogą;
- ❖ organizuoti renginius, pristatančius tautinių mažumų kultūrą ir tradicijas;
- ❖ kaupti, sisteminti ir visuomenės informavimo priemonėse skleisti statistinę, istorinę, demografinę medžiagą apie Lietuvos tautines mažumas;
- ❖ vykdyti kitas Lietuvos Respublikos teisės aktams ir Centro veiklos tikslams neprieštaraujančias veiklas“

(Tautinių mažumų kultūros ir integracijos centrų veiklos rekomendacijos, <https://tmde.lrv.lt/uploads/tmde/documents/files/TMC%20rekomendacijos.pdf>).

Apibendrinant galima pasakyti, kad tarp kultūros centrų įvairių funkcijų ypač reikšminga –tautinės – kultūros puoselėjimo funkcija, kuri labai aktuali daugiatautėse vietovėse. Jose veikiančios kultūros centrai atlieka reikšmingą vaidmenį, saugant ir puoselėjant tautinių mažumų kultūrą ir tradicijas, skatinant socialinę, kultūrinę integraciją, kuriant ir palaikant tarpkultūrinį dialogą.

Tautinių mažumų departamentui pavaldžių įstaigų funkcijas iš dalies atlieka ir daugiataučių rajonų kultūros centrai, nors tai nėra niekur taip smulkiai išdėstyta kultūros centrų funkcijose ir pareigose.

II. TRAKŲ RAJONO KULTŪROS LAUKO APŽVALGA

2.1. TRAKŲ RAJONO TAUTINIS BEI KULTŪRINIS IŠSKIRTINUMAS

Remiantis oficialiosios statistikos portalo 2021 metų duomenimis, Trakų krašto gyventojai yra įvairių tautybių atstovai – todėl galima teigti, jog kraštas yra daugiakultūris (Oficialiosios statistikos portalas, <https://osp.stat.gov.lt/gyventoju-ir-bustu-surasymai1>). Trakų rajone šiuo metu gyvena 32 042 gyventojai, iš kurių 59,31% lietuvių tautybės žmonių, 27,53% - lenkų, 8,84% - rusų, 0,65% - ukrainiečių, 3,67% - kitų tautybių atstovų.

Trakų miesto teritorijoje, kuri apima 11,5 km², gyvena lietuviai, lenkai, karaimai, totoriai, rusai, žydai, vokiečiai, romai ir kitų tautybių žmonės. Trakų rajono kaimiškose teritorijose nuo XVIII a. įsikūrusios iki šiol gyvena rusų, o Trakų vietiniams labiau suprantamos kaip sentikių bendruomenės. (Oficialiosios statistikos portalas, <https://osp.stat.gov.lt/gyventoju-ir-bustu-surasymai1>).

Remiantis etninės kultūros globos tarybos duomenimis, „pietvakarinę Lietuvos dalį užima Dzūkija (Dainava)“ (Etninės kultūros globos taryba, <https://ekgt.lt/etnografiniai-regionai/dzukija-dainava/>). Trakų rajone, remiantis vietos gyventojų statistika, dzūkai taip pat apsigyvenę pietvakarinėje Trakų rajono dalyje – etnografiniuose kaimuose – Vaikšteniuose, Klepočiuose, Tiltuose, Kalviuose, Lieponyse ir kituose. Būtent šiuose kraštuose gyvenantys žmonės – dzūkai – atstovauja lietuvių tautą. Etnografinis palikimas, žymiausias šiame krašte - etnomuzikologinis. Tai Dainavos etniam regionui būdingos dainos, raudos, kadriliniai šokiai, pasakojimai bei padavimai, kuriems darė įtaką ir kitų tautų buvimas šalia .

Šiuo metu Trakų rajone veikia vaikų bei suaugusių lietuvių kolektyvai, kurie stengiasi išlaikyti lietuvių (pagal etnografinį regioną – Dzūkijos) tapatumą. Trakų kultūros rūmuose veikia folkloro ansamblis „Radasta“, vaikų liaudiškų šokių kolektyvas „Ta-ta-to“, vyresniųjų šokėjų kolektyvas „Vaivorai“, Trakų kultūros rūmų padaliniuose veikia folkloro ansambliai „Dusmena“, „Verknė“, Tiltų kaimo kapelija, Onušio liaudiškos muzikos kapela „Samė“, vokalinis ansamblis „Versmė“, vyresniųjų šokių kolektyvas „Nava“ (Trakų kultūros rūmų kolektyvai, <https://trakurumai.lt/kolektyvai/>). Rūdiškių kultūros centre – folkloro ansamblis „Diemedis“ bei vienintelis rajone – vaikų folkloro ansamblis „Griciukas“ (Rūdiškių kultūros centro kolektyvai, <http://rudiskiukc.lt/wp/kolektyvai/>) . Lentvario kultūros rūmuose veikia folkloro ansambliai „Volunga“ bei „Klevinė“, liaudiškų šokių kolektyvai „Jaunimėlis“ ir

„Lendvarė“ (Lentvario kultūros rūmų kolektyvai, <https://lentvariokultura.wordpress.com/meno-megeju-kolektyvai-2/>).

Šiuo metu lietuviai iš kitų etninių regionų atvyksta į Trakų kraštą gyventi ir tuo pačiu plečia kultūrinę rajono įvairovę.

Trakų rajone truputį mažiau nei 30% gyventojų sudaro lenkų tautybės žmonės. Šios tautos atstovai Trakų rajone gyvena nuo XV a. Iki XX a. pabaigos dauguma krašto gyventojų ir buvo lenkų tautybės, o jau II pasaulinio karo pabaigoje daug pavienių gyventojų bei šeimų išvyko į Lenkijos teritoriją. Kalbant apie švietimą – Trakų rajone veikia keturios lenkų mokyklos, kurių mokomoji kalba - lenkų: Trakų vidurinė mokykla, Lentvario Henriko Senkevičiaus gimnazija, Senųjų Trakų Andžejaus Stelmachovskio pagrindinė mokykla, Paluknio Longino Komolovskio gimnazija. Lietuva yra vienintelė valstybė, kurioje lenkų tautinės mažumos atstovai gali įgyti ne tik vidurinį, bet ir aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą gimtąja kalba. (Tautinių mažumų departamentas, <https://tmde.lrv.lt/lt/tautiniu-mazumu-kulturos-centrai-ir-tautines-bendrijos/tautiniu-mazumu-organizacijos/lenkai>).

Šiandien Trakų rajono kaimiškiosiose teritorijose gyvenančių lenkų tradicijos, papročiai ir kultūra supanašėjo su čia gyvenančių etninio regiono gyventojų – dzūkų. Tačiau net ir vykę demografiniai pakitimai leidžia sutikti daug lenkų kilmės ir tautybės žmonių, kurie yra išlaikę savo kalbą, papročius ir šventes iki šiol. Lietuvoje gyvenantys lenkai išpažįsta tą patį katalikų tikėjimą, bei visas religines šventes švenčia panašiai ir tuo pačiu metu, kaip lietuviai, remiantis katalikų kalendoriumi.

Lenkai savo etninę kultūrą visada palaikė, dalyvaudami mėgėjų meno veikloje. Trakų rajone ypatingai aktyviai savo veiklą vykdo ir propaguoja vokaliniai ansambliai. Kultūros centruose veikia šie – Trakuose „Troczanie“, Lentvaryje „Landwarowianka“, Rūdiškėse – „Rudziszczanie“, Paluknyje „Poluknianie“ ir „Hanki“, Senuosiuose Trakuose „Stare Troki“. Kadangi rajone veikia ir lenkų mokyklos, čia aktyvūs vaikų ansambliai „Kolorowie nutki“, „Biedronka“ ir kiti. Minėti kolektyvai aktyviai koncertuoja Lietuvos ir užsienio šalių publikai, savo menine veikla prisidedami prie tautinių santykių stiprinimo. (Trakų bei rajono kultūros centrų informacija, www.trakurumai.lt, www.rudiskiukc.lt; <https://lentvariokultura.wordpress.com/>).

Rusų tautos žmonės – antra pagal dydį tautinė bendruomenė Lietuvoje, tačiau Trakų rajone – trečioji pagal dydį. Istoriniuose šaltiniuose ši tauta minima kaip pirmoji Trakų

teritorijos gyventoja. „1350 m. Lietuvos didysis kunigaikštis Algirdas antrą kartą vedė Tverės kunigaikštę Julijoną, kuri buvo uoli krikščionė ir skatino stačiatikybę Lietuvoje. Jai remiant, buvo pastatyta stačiatikių cerkvė Trakuose, kuri iki šiol yra vienas iš svarbiausių objektų, bei kultūros lopšių“ (Tautinių mažumų departamentas, <https://tmde.lrv.lt/lt/tautiniu-mazumu-kulturos-centrai-ir-tautines-bendrijos/tautiniu-mazumu-organizacijos/rusai>). Kalbant apie rusų tautybės žmonių švietimą šiandieninėje Lietuvoje yra įsteigta Lietuvos rusų mokyklų mokytojų asociacija, kurios tikslai – „padėti mokiniams įgyti gimtąją (rusų) kalbą išsilavinimą, kuris atitiktų šiuolaikinius reikalavimus, išsaugoti rusų mokyklas kaip rusų kultūros židinių“ (Tautinių mažumų departamentas, <https://tmde.lrv.lt/lt/tautiniu-mazumu-kulturos-centrai-ir-tautines-bendrijos/tautiniu-mazumu-organizacijos/rusai>). Siekiant šių tikslų Trakų rajone veikia Lentvario „Versmės“ gimnazija, kurioje, remiantis mokyklos nuostatais, „mokymo kalba yra rusų“ (Lentvario „Versmės“ gimnazijos nuostatai, http://www.versmes.lt/documents/lvg_nuostatai.pdf).

1840 m. grafas Tiškevičius Trakų apylinkių gyventojus apibūdino kaip labai darbščius ir ypač prisirišusius prie gimtosios žemės. Šis kraštas dažnai vadinamas „*Vilnija*“ („Vilnijos kraštas (taip apibrėžtas Vilniaus regionas, sudarytas 1922 metų balandžio 6 dieną Lenkijos Žečpospolitos ribose (*Ziemia Wileńska*)“) (Kozyra, 2019). Gyventojų ištikimybę namams, jų sėslumą ir dabar galima laikyti išskirtiniu krašto bruožu. Pasak Leparskienės (2018) „sutikti niekada savo gimtosios vietos nepalikusių tikrąjį vietinį jau nėra taip paprasta. Šių apylinkių žmonės - tai dažniausiai lietuviais, lenkais, *tutejšais* (*lenk. Tutejszy, lenkų šnektomis reiškia „čionykščiai“*) arba vietiniais save įvardijantys asmenys; yra ir kitų tautų atstovų“. Tikraisiais Trakų vietiniais save pagrįstai laiko karaimai. Didžioji jų dalis yra išsilavinę, pasaulio matę žmonės, Trakai jiems yra ta žemė, į kurią norisi grįžti.

Ne viename kaime galime sutikti vietinių rusų sentikių ir stačiatikių, taip pat ir totorių. Visų šių tautų istorinėje atmintyje įrašyta, kad kadaise jų protėviai atkeliavo iš kitų kraštų, tačiau šiandieną jie save suvokia būtent per Lietuvą.

Nemaža dalis žmonių į Trakų kraštą atvyko gyventi sovietmečiu, jiems teko prisijaukinti naują žemę, tapti pirmosios kartos vietiniais gyventojais. Dar kiti patyrė mažąją emigraciją iš vieno kaimo ar miestelio į kitą, kurdami istoriją, šeimas ir vietinę kultūrą.

Remiantis istoriniais šaltiniais, dvidešimtajame amžiuje po žydų genocido holokausto įvyko žymūs pokyčiai demografijos srityje Trakų apylinkėse beveik neliko žydų, sumažėjo

lenkų tautybės žmonių, atvažiavo naujakurių iš kitų Lietuvos vietų. „Dabar kaimiškosiose teritorijose Trakų rajone galima išgirsti daugiau lenkų kalba, taip pat baltarusių kalba, dar kitur – pagal etninį regioną dzūkų tarpe kalbančius vietos gyventojus“ (Leparskienė, 2018) .

Tačiau viena svarbiausių ir didžiausių rajono išskirtinumą sudaranti tauta – karaimai. Jie „Lietuvoje gyvena daugiau kaip 600 metų, tai yra viena iš pirmųjų istorinės Lietuvos etninių bendruomenių. 1397–1398 m. Lietuvos didysis kunigaikštis Vytautas iš Krymo atkėlė ir Trakuose įkurdino kelis šimtus karaimų šeimų. Totoriais laikomi išeiviai iš Aukso ordos arba kitaip minimi kaip Krymo chanato palikuonys. Jų įsikūrimas Lietuvoje taip pat siejamas su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Vytautu, kuris XIV a. pab. pakvietė ir Trakų bei Vilniaus apylinkėse įkurdino kelis šimtus kilmingų totorių šeimų“ (Tautinių mažumų departamentas, <https://tmde.lrv.lt/lt/tautiniu-mazumu-kulturos-centrai-ir-tautines-bendrijos/tautiniu-mazumu-organizacijos/totoriai>). Istorine šių tautų tėvyne laikoma teritorija, esanti prie Juodosios jūros, todėl jų tradicijų, ornamentikos, tradicinių kostiumų specifika atspindi Oriento arba, kitaip tariant, Artimųjų Rytų kultūrinį išskirtinumą. Kaip savo straipsnyje teigia Ž. Šaknys ir D. Lapinskaitė (2007), „karaimai išskiria tik jiems būdingą šventinį maistą, muzikinę kultūrą, kai kas – ir daugiau kaip po šimtmečio „atrastą“ tautinį drabužį, ir, žinoma, garbingą istorinę praeitį. Nors, kai kurių teigimu, per daugiau kaip šešis šimtmečius jų ir lietuvių gyvenimo būdas supanašėjo“. Nors tautos iš vienos pusės yra panašios, tačiau religijos - skiriasi. Karaimai išpažįsta senuoju testamentu paremtą karaizmą, o totoriai – islamą. Religijos daro bene svarbiausią įtaką šių tautų papročiams, šventėms, tapatybei“ (Lapinskaitė, 2007).

Apibendrinant: Trakų rajono išskirtinumas – tautinė ir kultūrinė įvairovė, bei turtinga vietovės istorija. Rajone stengiamasi išlaikyti lietuvių bei tautinių mažumų šventes, tradicijas, papročius. Labai svarbu pabrėžti, kad regione gyvenantys įvairių tautų atstovai vienokiais ar kitokiais būdais perima tam tikrus kitos, šalia gyvenančios tautos papročius.

2.2. TRAKŲ RAJONO KULTŪROS CENTRŲ VEIKLA, ORGANIZUOJANT RENGINIUS

Kiekvienas anksčiau aptartas kultūros centras (Rūdiškių kultūros centras, Trakų kultūros rūmai, Lentvario kultūros rūmai) yra ne naujai įkurtas, o atsiradęs iš kultūros namų, veikusių iki 1991 metų. Tik po to, kai prasidėjo įvairūs struktūriniai pokyčiai, vieni kultūros centrai buvo padaryti Trakų rajono kultūros rūmų meno ir kultūros padaliniais, o kiti panaikinti. Dabar

šie centrai yra juridiniai vienetai, kurie padeda išlaikyti rajone gyvenančioms tautoms savo tautinį identitetą.

„1985 metais buvo atidaryti Trakų kultūros rūmai; jie visuomet garsėjo kultūrine veikla visoje šalyje. Būtina paminėti, jog Trakuose ir rajone, kuriam priklausė ir beveik visa dabartinių Elektrėnų savivaldybės teritorija, taip pat ir Grigiškės, veikė tautinių šokių kolektyvai, kaimo kapelos, kurių žymiausia – kompozitoriaus Jurgio Gaižausko „Galvė“ Trakuose, keli mišrūs, vyrų ir moterų chorai“ (www.trakurumai.lt). Vėliau, kai valstybės istorijoje įvyko milžiniški pokyčiai, kurie neišvengiamai palietė ir visą kultūros sritį, dirbantys rūmuose, ne kartą patyrę struktūrinės permainas, sugebėjo persitvarkyti, prisitaikyti.

Šiandien Trakų krašto kultūrinę įvairovę bei tautinių bendrijų identitetą palaiko ir puoselėja trys kultūros centrai bei vienas daugiafunkcis centras. Tai Trakų kultūros rūmai, Lentvario kultūros rūmai, Rūdiškių kultūros centras, bei Rykantų universalus daugiafunkcis centras (Trakų rajono savivaldybė, <https://www.trakai.lt/gyventojams/kultura/kulturos-istaigos/185>). Kultūros centrai, veikiantys Trakų rajone - patrauklios visuomenei bei lankytojui įstaigos. Tai mėgėjų bei profesionalų meną puoselėjantys centrai, kurie ugdo bendruomenę bei stengiasi prisiderinti prie jos poreikių, tuo pačiu skatina tautinį dialogą.

	Trakų kultūros rūmai <u>Atidaryti 1985 m.</u>	Lentvario kultūros rūmai <u>Juridinis vienetas atidarytas 2014 m.</u>	Rykantų universalus daugiafunkcis centras <u>Juridinis vienetas atidarytas 2014 m.</u>	Rūdiškių kultūros centras <u>Juridinis vienetas atidarytas 2015 m.</u>
Infrastruktūra (Padaliniai)	7	0	0	0
Darbuotojų skaičius	36	9	21	15
Renginių kiekis per metus	107 (Padalinių)	37	48	78
	160 (Kultūros centro)			
Aptarnaujama teritorija (~gyventojų sk.)	~8200 gyventojų (Kultūros centro)	~12812 gyventojų	~1100 gyventojų	~3308 gyventojų

(Lentelė Nr.1, Informacija apie Trakų raj. kultūros centrus. Remtasi kultūros centrų (įstaigų) 2020 metų duomenimis, bei rekvizitai.vz.lt

informacija)

Lentelėje Nr.1 galima pamatyti informaciją apie Trakų rajono kultūros centrus: darbuotojų skaičių, renginių kiekį ir kt.

Visi daugiataučių kraštų kultūros centrai atlieka svarbų vaidmenį daugiakultūroje aplinkoje. Ir vietiniai, daugiataučių kraštų gyventojai turi galimybę ir yra skatinami puoselėti savo tautinę kultūrą, tautinį identitetą. Pavyzdžiui, Rūdiškių kultūros centre veikia lietuvių kolektyvai, reprezentuojantys Dzūkijos etninį regioną, tai folkloro ansamblis „Diemedis“, vaikų folkloro ansamblis „Griciukas“; tame pačiame centre veikia ir lenkų dainų ansamblis „Rudziszczanie“; skirtingų tautų meno kolektyvai veikia ir kitose daugiataučių rajonų kultūros įstaigose. Trakų kultūros rūmuose savo veiklą vykdo lietuvių folkloro ansamblis „Radasta“, rusų dainų ansamblis „Zabava“, lenkų dainų ir šokių ansamblis „Troczenie“. Labai svarbu tai, jog įvairių tautų kolektyvai ruošia savo koncertus, dalyvauja bendruose festivaliuose; taip vienoje įstaigoje puoselėjama įvairių tautų etninė kultūra bei palaikoma ir skatinama kultūrinė regiono įvairovė.

Remiantis viešai prieinama dabartinių Trakų kultūros rūmų 2020 metų kultūrinės veiklos ataskaita, galime pastebėti didelį renginių skaičių ir jų įvairovę Uzgavėnių šventė Trakuose, tautinių mažumų festivalis „Čia mūsų gimtinė, čia mūsų namai“, renginys „Vasarvidžio naktis“ Aukštadvaryje, Teatrų festivalis „Prie Dusmenos“ Dusmenyse, miestelio šventė „Dviejų gimtinių nebūna“ Onuškyje, Oninių šventė Dusmenyse, bitininkų šventė „Kvepia medumi mūsų stalas“ Tiltuose, Grybų šventė „Paluknio baravykas“, šventė „Onušio kermošius 2019“, Atviros kultūros festivalis „Laumių pieva.“ (Trakų kultūros rūmų veiklos ataskaita, https://trakurumai.lt/wp-content/uploads/2021/03/TKR_2020_veiklos_ataskaita-.pdf).

Trakų kultūros rūmai daug dėmesio skiria projektinėms veikloms rengti ir vykdyti. Vienas išskirtiniausių, Tautinių mažumų departamento finansuojamas projektas – „Čia mūsų gimtinė, čia mūsų namai“, (Trakų kultūros rūmų 2020 metų veiklos ataskaita, https://trakurumai.lt/wp-content/uploads/2021/03/TKR_2020_veiklos_ataskaita-.pdf).

Šiame festivalyje atsiskleidžia įvairių tautų gyvenančių rajone – lenkų, žydų, rusų, totorių, karaimų, ukrainiečių, vokiečių, baltarusių meno kolektyvai, kurie pristato savo tautos muzikinį bei choreografinį palikimą.

Taip pat galime apžvelgti Trakų kultūros rūmų renginių skaičių ir formas, taip pat bendrą renginių skaičių padaliniuose. (Lentelė Nr. 2 - Trakų kultūros rūmuose organizuoti renginiai ir Lentelė Nr.3 Trakų kultūros rūmų padaliniuose organizuoti renginiai)

Trakų kultūros rūmų 2020 metų renginių statistika	Visi renginiai	Mėgėjų meno kolektyvų koncertai, spektakliai	Parodos	Koncertai (klasikinės, džiazo muzikos)	Spektakliai	Kino filmai	Edukaciniai renginiai	Kiti renginiai
	160	9	22	39	11	8	10	61

(Lentelė Nr.2. Trakų kultūros rūmų renginiai 2020 metais)

Bendras padalinių renginių skaičius 2020 metais	Aukštadvario padalinys	Dusmenų padalinys	Grendavės padalinys	Onuškio padalinys	Paluknio padalinys	Senujų Trakų padalinys	Tiltų padalinys
107	9	9	8	22	15	18	29

(Lentelė Nr.3. Trakų kultūros rūmų padalinių renginiai 2020 metais)

Trakų kultūros rūmuose yra ypač populiarūs klasikinės ir džiazo muzikos koncertai; į „kitus“ renginius įeina įvairios akcijos, edukacijos, mokymai, seminarai, virtualūs renginiai ir kita. Kalbant apie padalinių veiklą, galime matyti suorganizuotų renginių kiekį per metus.

Prieš beveik aštuonerius metus reorganizavus tuometinius Trakų rajono kultūros rūmus, veiklą pradėjo Lentvario kultūros rūmai. Jie „įgyvendina šalies kultūros plėtros politiką, puoselėjant etninę kultūrą, mėgėjų meną, <...>, sudaro sąlygas visuomenei ir kiekvienam jos nariui dalyvauti kultūros procesuose, pritraukia įvairaus amžiaus žmones į mėgėjų kūrybinę veiklą“ (Lentvario kultūros rūmų 2020 metų veiklos ataskaita). Taip pat organizuoja ir įvairius renginius, atliepiančius bendruomenės poreikius.

Lentvario kultūros rūmų 2020 metų renginių statistika	Visi renginiai	Valstybinių švenčių minėjimai	Kitos šventės, skirtos atmintinoms datoms	Pramoginiai renginiai	Profesionalusis menas	Kiti renginiai	Virtualūs renginiai
	37	4	2	2	5	5	19

(Lentelė Nr.4. Lentvario kultūros rūmų renginiai 2020 metais)

Lentelėje Nr. 4 matoma Lentvario kultūros rūmų 2020 metų renginių statistika. Kadangi 2020 metais buvo paskelbta „COVID-19“ pandemija – didžioji dalis kultūros centro renginių – nuotoliniai.

Panašiu metu – prieš 8 metus buvo įsteigtas ir Rykantų universalus daugiafunkcis centras, kurio funkcijos yra kelios: „vykdyti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo, neformaliojo švietimo, kultūrinę ir socialinę veiklas, tenkinti vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų asmenų, bendruomenių Rykantuose bei aplinkinėse gyvenvietėse kultūrinius ir socialinius poreikius“ (Rykantų universalus daugiafunkcio centro 2020 metų veiklos ataskaita. <https://www.rykantucentras.lt/wp-content/uploads/2021/04/2020-veiklos-ataskaita.pdf>).

Rykantų universalus daugiafunkcis centras atliepia įvairaus amžiaus žmonių, kultūrinius poreikius.

Rykantų universalus daugiafunkcio centro 2020 metų renginių statistika	Visi renginiai	Tautinės bei religinės šventės	Atmintinos/minėtinos dienos	Bendruomenės renginiai	Valstybinės šventės	Tradiciniai renginiai	Tęstiniai projektai	Kiti renginiai
	48	7	9	15	5	2	5	5

(Lentelė Nr.5 Rykantų universalus daugiafunkcio centro renginiai 2020 metais)

Lentelėje Nr. 5 pateikiama renginių informacija, remiantis Rykantų universalus daugiafunkcio centro 2020 metų ataskaita. Kadangi įstaiga vykdo ikimokyklinio bei priešmokyklinio ugdymo programas – dalis renginių yra skirti moksleiviams.

2017 metais buvo atidarytas Rūdiškių kultūros centras, kurio pagrindinė misija – „tenkinti Rūdiškių seniūnijoje ir Rūdiškių mieste gyvenančių jaunimo ir suaugusiųjų asmenų kultūros poreikius“ (Rūdiškių kultūros centro 2020 metų veiklos ataskaita, <http://rudiskiukc.lt/wp/wp-content/uploads/2020-metai.pdf>).

Kultūros centras puoselėja tautinių mažumų bei lietuvių bendradarbiavimą. Viename kultūros centre veikia lietuvių bei lenkų kolektyvai, kurie, esant progai, koncertuoja kartu.

Remiantis viešai prieinama Rūdiškių kultūros centro 2020 metų kultūrinės veiklos ataskaita, centras organizavo nemažai renginių vieni iš populiariausių – Valstybinių švenčių minėjimus Užgavėnių šventę „Kaip Bonifacijus žmonos ieškojo“, Joninių „Vasarvidžio šventė“, Naktinį teatro festivalį „Pas Bajorus!“, derliaus šventę „PLON 2020“, nuotolinį miesto eglės įžiebimo renginį.

Rūdiškių kultūros centro 2020 metų renginių statistika	Visi renginiai	Mėgėjų meno kolektyvų koncertai, spektakliai ir išvykos	Profesionaliojo meno renginiai	Edukaciniai renginiai	Populiariosios muzikos koncertai	Kiti renginiai	Iš jų nuotoliniai renginiai
	78	19	7	9	6	37	45

(Lentelė Nr.6. Rūdiškių kultūros centro renginiai 2020 metais)

Lentelėje Nr.6 pateikiama Rūdiškių kultūros centro 2020 metų renginių statistika. Taip pat 2020 metams buvus „COVID-19“ pandemijai, didžioji renginių dalis buvo nuotoliniai. Tačiau Rūdiškių kultūros centro 2020 metų ataskaitoje, galime rasti ir pozityvių karantino pusių - pandemija privertė į darbus pažvelgti naujai, juos pritaikyti virtualiam naudojimui. (Rūdiškių kultūros centro 2020 metų veiklos ataskaita, <http://rudiskiukc.lt/wp/wp-content/uploads/2020-metai.pdf>).

Minėtuose kultūros centruose veikia lietuvių bei tautinių mažumų bendrijų kolektyvai:

	Trakų kultūros rūmai su padaliniais	Lentvario kultūros rūmai	Rykantų universalus daugiafunkcis centras	Rūdiškių kultūros centras
<i>Kolektyvų iš viso</i>	19	8	3	10

<i>Lietuvių tautinį identitetą propaguojančių kolektyvų</i>	10	4	1	4
<i>Tautinių mažumų identitetą propaguojantys mėgėjų meno kolektyvai</i>	6	2	0	1
<i>Kiti (nepriskiriami kolektyvai)</i>	3	2	2	5

(Lentelė Nr.7. Mėgėjų meno kolektyvai, padedantys išlaikyti tautinį identitetą)

Remiantis lentele Nr.7 iš viso Trakų rajone veikia 40 kolektyvų, 19 – lietuvių tautinį identitetą propaguojančių, 9 – tautinių mažumų bei 12 kolektyvų, nepriskiriančių save jokioms tautoms.

Viena iš pagrindinių kultūros centrų nuostatose nurodomų veiklų - vietos tradicijų ir tradicinių švenčių populiarinimas (Trakų kultūros rūmų įstatai, https://trakurumai.lt/wp-content/uploads/2018/02/TKR_ISTATAI.pdf; http://rudiskiukc.lt/wp/wp-content/uploads/RKC_nuostatai-1.pdf).

Remiantis rajono kultūros centrų metiniais planais bei ataskaitomis, prieinamais viešoje erdvėje, randama informacija, jog Trakų rajono kultūros įstaigose, pavaldžiose Trakų rajono savivaldybei, organizuojami įvairaus tipo renginiai, skirti suaugusiems bei vaikams: tradicinės (kalendorinės) šventės, kuriose dalyvauja tautinių mažumų kolektyvai, pavyzdžiui: Velykos, Atvelykis, Jurginės, Joninės, Užgavėnės, Adventinės vakaronės.

Žinoma, yra ir tokių renginių, kuriuos organizuoja rajono tautinės bendrijos, pavyzdžiui kiekvienais metais rusų dainos ansamblis „Zabava“ organizuoja šventinį kalėdinį koncertą, kuomet yra pristatoma rusų Kalėdų tradicijos, taip pat išskirtinis renginys yra organizuojamas Lietuvos lenkų sąjungos „Kelias į Betliejų“, kurio metu skamba tradicinės lenkų giesmės. Karaimų bendruomenė kasmet organizuoja karaimų kalbos stovyklas karaimams, jog puoselėtų savo kalbą ir papročius.

Švenčiamos valstybinės šventės, kuriose dalyvauja ir tautinės mažumos: Lietuvos valstybės atkūrimo diena, Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo diena, karaliaus Mindaugo karūnavimo šventė. Daugelyje kultūros centrų yra organizuojamos atmintinos datos: Laisvės gynėjų diena, Kultūros diena, Tarptautinė motinos diena, Tarptautinė vaikų gynimo diena, Gedulo ir vilties diena ir kitos. Taip pat kultūros centrai remiasi ir kasmet atnaujinamais Lietuvos Respublikos Seimo nutarimais apie atmintinus metus.

Tačiau vienas iš pagrindinių renginių, kuris yra minimas visų kultūros centrų planuose bei ataskaitose – Miesto šventė „Trakų vasara“, kuri tuo pačiu apjungia visus rajone veikiančius kultūros centrus bei tautas, gyvenančias, veikiančias ir kuriančias rajone. Šios šventės užuomazgos siekia 1990 metus, kuomet tuometinis Trakų klebonas pašventino Šv. Jono Nepomuko koplytstulpį. (Trakų miesto šventė, <https://eventstrakai.lt/lt/renginiai/view/traku-vasara/25>).

Kalbant apie Trakų rajono kultūros lauką, labai svarbu paminėti įstaigas, kurios nėra pavaldžios Trakų rajono savivaldybei, tačiau jų kuriama kultūros vertė yra nemažiau svarbi Trakams ir Trakų rajonui. Tai Užutrakio dvaro rūmai bei Trakų istorijos muziejus.

Trakų istorijos muziejus aktyviai reprezentuoja Karaimų kultūrą; Trakuose veikia Serajos Šapšalo, filologo, orientalist, Krymo, vėliau – Lenkijos (kartu ir Lietuvos) karaimų vyriausiojo dvasininko, surinkta karaimų tautos muziejaus ekspozicija. „1997 metais ši ekspozicija atnaujinta. Pastaroji supažindina su karaimų tautos istorija, buitimi bei papročiais ir yra vienintelis tautos, kuri prieš 600 metų iš Krymo atsikraustė į Lietuvą, pažinimo atspindys“ (Kobeckaitė, 2008).

Kalbant apie kultūros centrus, esančius Trakų rajone, galime atrasti ir sąsajų su kultūros ir meno darbuotojais, kurie ilgus metus stengėsi išlaikyti vietos kultūrinį identitetą. Dažnu atveju jiems padėdavo šeimos, prisijungdavo kaimynai. Taip galima pristatyti ir Mariją Algę Armalienę – kultūros ir meno veikėją, kuri yra įsteigusi ir vadovavusi daugeliui etnografinių kolektyvų. Pasak etnomuzikologės prof. habil. dr. Daivos Vyčiniienės „ji ilgus metus puoselėja tautines kultūrinės tradicijas. Jos dėka etnografiniai ansambliai veikė Lieponių, Klepočių, Vaikštenių, Naujienų ir Tiltų kaimuose, taip pat ji buvo įsteigusi klubą „Keturnytis“, į kurį subūrė Tiltų kaimo audėjas; 2008 metais subūrė Tiltų jaunimo folkloro ansamblį „Gelužėlė“. Su etnografiniais ansambliais tautinio meno puoselėtoja dalyvavo įvairiuose savo kaimo, rajono, respublikos renginiuose ir konkursuose, festivaliuose ir dainų šventėse, yra gavusi ne vieną svarbų apdovanojimą už vietos kultūros puoselėjimą“ (Vyčiniienė D., 2008).

Rūdiškių kultūros centre daugiau nei 40 metų dirba kultūros ir meno darbuotoja Marija Jankovskaja. „Tai profesionali muzikė, muzikantė ir lenkų dainų ansamblio „Rudziszczanie“ vadovė. Kurianti didelio masto renginius, kuriuose susiburia Vilniaus krašto lenkų kolektyvai. Bendradarbiaujant su Lietuvos lenkų sąjungos Trakų skyriumi, aktyviai palaikoma Trakų krašto lenkų kultūra“ (Piličiauskaitė-Navickienė L., 2009).

Tame pačiame kultūros centre darbuojasi ir meno vadovė Dalė Žalpienė, kuri puoselėja Dzūkijos etninio regiono savitumą ir Trakų krašto dzūkiškumą, vadovauja folkloro ansamblui „Diemedis“. Šiame kolektyve dainuoja ir tradicinio dainavimo pateikėjos.

Apibendrinant galima pasakyti, kad visi Trakų rajono kultūros centrai numato etninės kultūros lietuvių, tiek palaikymą ir sklaidą bei tautinių mažumų kultūros puoselėjimą bei integraciją. Centruose veikia tiek kitų tautų identitetą palaikantys kolektyvai; vyksta renginiai, skirti vienos kurios nors tautos tradicijoms, taip pat renginiai, kuriuose dalyvauja įvairių tautų atstovai. Tačiau reikia pažymėti, kad vykdant šią veiklą susiduriama su tam tikrais ypatumais.

- ❖ tautinė gyventojų sudėtis: rajone gyvena kelių tautų atstovai, tad reikia sudaryti sąlygas puoselėti įvairių tautų etninę kultūrą;
- ❖ organizuojant kultūros veiklą, svarbu išmanyti tautų istoriją, religiją, kultūrą, papročius, etc.
- ❖ saugant lietuvių tautinį identitetą, tuo pačiu siekti sudaryti sąlygas tautinėms mažumoms integruotis į kultūrinį - visuomeninį gyvenimą(tai puikiai atsispindi įvairiuose Trakų rajono renginiuose – Užgavėnėse, Miesto šventėje, Tautinių mažumų festivaliuose, kalendoriniuose renginiuose ir kt.)
- ❖ kadangi įvairių tautų atstovai gyvena Lietuvoje ir dažniausiai yra Lietuvos piliečiai – skatinti ir puoselėti pilietiškumą, įtraukiant tautinių mažumų kolektyvus į valstybinių švenčių minėjimus ir kita;
- ❖ kultūrinėje veikloje būtina tautinė tolerancija, tarpkultūrinis dialogas, kurios būtina siekti ne tik tarp įvairių tautų meno kolektyvų, renginių lankytojų, bet ir tarp pačių kultūros darbuotojų, kurie atstovauja skirtingas tautas;
- ❖ būtina siekti bendruomeniškumo.

2.3. TRAKŲ KRAŠTO AMATAI BEI AMATININKAI

Trakų kraštas vienas iš daugelio rajonų, kuris puoselėja amatininkų darbus, populiarina juos, bei siekia užtikrinto perimamumo iš kartos į kartą. Tačiau šis rajonas išskirtinis, todėl kad amatininkai- skirtingų tautybių atstovai, mokantys bei gebantys pristatyti bei praktiškai parodyti savo tautos išskirtinumą.

„Tautinio paveldo produktų kūrimas ir gamyba tampa vis populiareniu amatu, paskata ateities kartoms perduoti šimtmetes tradicijas, o papročių puoselėjimas – gyvenimo būdu ar ten pagrindiniu užsiėmimu“ (Semionovė, 2020).

Nuo seno buvo žinoma, kad amatas yra perduodamas iš kartos į kartą. Tačiau dabar juos galima išmokti, o jei ir mokyti noro nebėra – galima pagamintą daiktą nusipirkti ir net nesužinoti nei vienos amato atėjusio į šeimą istorijos. Todėl labai svarbu akcentuoti ir dar vienos kultūros įtaigos veiklą, kuri orientuojasi į tautų, gyvenančių rajone paveldą - amatus - tai Trakų krašto kultūros ir amatų asociacija, kuri 2015 metais įsteigė Trakų krašto tradicinių amatų centrą.

„Pagrindinis šio centro tikslas – išsaugoti skirtingų tautų kultūrinį paveldą: švenčių tradicijas ir papročius, virtuvės ir amatų ypatumus bei kita. Siekiama užtikrinti tradicijų tęstinumą, jomis sudominti Trakų gyventojus bei miesto svečius“ (Semionovė, 2019).

Tradicinių amatų centre vykstančių edukacijų metu parodomas ir aptariamas visų čia gyvenusių ir tebegyvenančių tautų kultūrinis paveldas. Centre galima susipažinti ir įsigilinti į lietuvių, karaimų, gruzinų, totorių tradicijas bei amatus (Trakų krašto kultūros ir amatų asociacija, www.trakukrastas.lt).

„Vienas iš tradicinių amatų tęstinumo užtikrinimo būdų – praktinės edukacinės programos. Tai nuo vienos iki kelių valandų trunkantys užsiėmimai, kurių metu dalyviams suteikiama galimybė išmokti ar pralavinti pačius įvairiausius įgūdžius. Gausi užsiėmimų įvairovė apima sritis nuo duonos ar kibinų kepimo iki vilnos vėlimo, nuo muilo iki šiaudinių dekoracijų gamybos, nuo arbatos laboratorijos iki juostų ir kilimų audimo“ (Trakų krašto tradicinių amatų centras, <https://exploretakavilnius.lt/lt/pilys-ir-piliavietes/traku-krasto-tradiciniu-amatu-centras>).

Trakų krašte galime atrasti įvairių amatų – nuo tų, kurie šiame krašte yra perduodami iš kartos į kartą, iki atėjusių iš kitų, rajone negyvenančių tautų, bei etninių regionų.

Remiantis Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro įsakymu „Dėl tradicinių amatų klasifikacijos aprašo ir tradicinių amatų klasifikacijos patvirtinimo“, šiame rajone išskiriami sertifikuoti amatininkai, kurie įeina į klasifikacijas: drožėjai ir kubiliai, duonos kėpėjai, muilo gamintojai, karpinių meistrai, ražinių specialistai. Taip pat ir tradiciniai amatininkai, gaminantys šiaudinius žaisliukus, girliandas, pinantys krepšius ir pintines, siuvinėjantys,

drožiantys šaukštus, lipdantys iš molio, bei kalantys metalo dirbinius („Šimtmečio delnuose“, 2020)

Trakų krašto kultūros ir amatų asociacijos dėka yra atestuoti šeši tradicinių amatų meistrai. Tai Miglė Dalgedaitė – meistrė, duonos kepimo amato puoselėtoja, kuri nuo 2005m. nuosekliai vysto tradicinę veiklą – kepa duoną pagal senuosius papročius. Įgūdžius perėmusi iš mamos, bei močiutės, juos perduoda savo dukrai. Raugintos duonos kilmė – labai sena, įvairiuose Lietuvos regionuose, dažniausiai piliakalnių teritorijose aptinkama duonos kepimo krosnių, kurių amžius siekia II-I tūkst. prieš Kristų. Todėl šios amatininkės tikslas, kaip ji pati sako, – puoselėti jos autentiškumą bei tęsti gyvas kulinarines tradicijas.

Panašios mintys yra ir Ryšardos Kozubovskajos – lenkų tautybės amatininkės, karpinių meistrės. Žinoma, jog popieriaus karpiniai Lietuvoje paplito apie XVI a., o pati tradicija atkeliavo iš Rytų, tačiau dėl medžiagos nepatvarumo – pavyzdžių išlikusių nėra. Pati technika per visą laiką nėra pakitusi, o tuo pačiu yra perduodama iš kartos į kartą. Amatininkė R. Kazubovskaja perduoda žinias savo dukrai, anūkams ir veda edukacijas, kurių metu moko šio išskirtinio ir tradicinio amato.

Dar vienas Trakų krašte sertifikuotas amatas yra muilo gamyba, kurią puoselėja Sandra ir Mindaugas Makutėnai. Kalbant apie patį amatą – jis į Lietuvą atkeliavo maždaug prie tūkstantmetį, o XX a. šį amatą išstūmė pramoninė gamyba. Amatininkai norėjo grįžti prie natūralumo, todėl 2005 metais prisiminę natūralų naminį muilą – pradėjo jį gaminti ir šis amatas tapo namų ūkio dalimi.

Vienas iš amatininkų Klaidas Navickas – drožėjas, karpinių bei raižinių meistras, užaugęs tradicinių amatininkų šeimoje, puoselėja išmokus amatus iki šių dienų. Vienas iš didžiausių šio amatininkų indėlių – Lietuvos bei kitų šalių gyventojų mokymas, bei skatinimas domėtis lietuvių bei savo tautos etninių palikimu.

Trakų krašte yra ir vienas Trakus ypatingai išskiriantis amatas – kulinarinė virtuvė, o tiksliau – kibinai. Būtent XIV amžiuje Lietuvoje apsigyvenus karaimams ir totoriams, mūsų šalies kulinarinis paveldas pasipildė šių tautų išskirtiniais patiekalais.

Žinoma, gerai gaminančių kibinų kepėjų Trakuose yra ne viena šeiminkė, tačiau apsigynusi amato meistrybę yra Jelena Špakovska. Jos šeimos veikla kepant kibinus ir pristatant šį kulinarinį paveldą yra labai svarbi dėl noro išsaugoti iš prosenelių išmoktas tradicijas bei jas perduoti ateinančioms kartoms.

Būtent šių meistrų vardo atestavimas buvo įgyvendintas, nes jie sugeba perduoti amato įgūdžius kitiems asmenims, turi reikiamą kvalifikaciją paveldo produktams gaminti, verčiasi tradiciniu amatu daugiau nei dešimtmetį.

Trakų krašto tradicinių amatų centro dėka yra išsaugojami tautinio paveldo produktai, amatų mokymas bei demonstravimas, skatinimas gauti tautinio paveldo sertifikatus. Todėl Trakų krašte yra daug amatininkų, kurie dar nėra apsigynę savo meistrystės amato, tačiau puoselėja savo tautines ir etnines šaknis.

Apibendrinant galime teigti, jog amatai – reikšminga kultūrinė sritis, kuria palaikomas bei puoselėjamas tautinis identitetas, etninė kultūra, skatinamas kultūrinis dialogas bei abipusė tolerancija.

III. KULTŪROS CENTRO VEIKLOS DAUGIAKULTŪRĖJE APLINKOJE TYRIMAS

3.1. TYRIMO METODOLOGIJA

Kaip teigia Tidikis (2003), anketa (iš pranc. enquête – tyrimas; angl. – questionnaire; vok. –fragebogen; rus. – анкета, опросный лист) – klausimų lapas tam tikroms žinioms surinkti. Ji pagal nurodytas taisykles užpildo klausiamasis. Anketavimo metodas, taikomas sociologijoje gauti patikimai informacijai. Sudėtingiausia, kad šis tyrimo metodas reikalauja profesionalaus problemos išmanymo.

Šiame tyrime naudojamas savarankiškas informacijos rinkimas, nes pasirinktas ribotas respondentų kiekis. Norint apie kultūros centro veiklą daugiakultūrėje aplinkoje sužinoti skirtingų asmenų nuomonę, pasirinktas anketavimas su Trakų rajono kultūros centrų bei įstaigų specialistais.

Iš 8 apklaustųjų yra 6 moterys ir 2 vyrai. Interviu dalyviai buvo asmenys, galintys pateikti išsamią informaciją apie kultūros centrų veiklą. Į klausimus atsakinėjo Rūdiškių kultūros centro, Trakų kultūros rūmų, Lentvario kultūros rūmų, Trakų istorijos muziejaus darbuotojai.

Šios anketos tikslas - sužinoti kultūros centrų veiklą prieinamumą daugiataučių rajonų gyventojams. Ekspertai yra tampriai susiję su kultūrinių veiklų organizavimu kultūros centruose. Sužinojus, kad daromas toks tyrimas, vienas asmuo nusprendė į klausimus neatsakinėti. Ekspertams buvo pristatyta, kokių tikslu yra daromas šis tyrimas, paaiškinta, kad anketų medžiaga bus naudojama moksliniame tyrime.

Pristačius tyrimą, ekspertai sutiko atsakyti į 11 atvirų klausimų; ekspertams buvo pasakyta, kad atsakymų informacija bus naudojama išskirtinai moksliniam tyrimui.

Anketa sudaryta, remiantis kitais tiriamaisiais metodais – interviu, pokalbio ir stebimuoju. Taip pat anketavimui buvo sukurtos kiekvienam ekspertui palankios asmeninės sąlygos, nebuvo trukdoma.

Anketos klausimai:

1. Respondento vardas, pavardė, tautybė, gyvenamoji vieta, darbovietė (kultūros centras (ar jo padalinys) kuriame dirbate.)
2. Ar Jūsų darbas yra susijęs su kultūrine veikla? Kaip jis yra susijęs?
3. Ar Jūs savo darbe susiduriate su įvairių tautų atstovais?

4. Ar Jūsų kultūros centre pakankamas dėmesys skiriamas lietuvių etninei kultūrai? Pagrįskite.
 5. Ar Jūsų kultūros centre pakankamas dėmesys skiriamas tautinių mažumų tradicijų puoselėjimui, tautinio identiteto išsaugojimui? Pagrįskite.
 6. Kokie renginiai Jūsų kultūros centre populiariausi ir kokie – nepopuliariausi? Kodėl?
 7. Kokios tradicinės šventės švenčiamos Jūsų kultūros centre? Ar į jas yra įtraukiami kitų tautų švenčių ypatumai? Atsakius „ne“ – papildomas klausimas - kodėl?
 8. Ar organizuojant renginius daugiakultūrėje aplinkoje, iškyla problemų? Jei taip, kokios jos? Gal galite įvardyti jų priežastis?
 9. Kas, Jūsų nuomone, lemia sėkmingą kultūros centro veiklą daugiakultūrėje aplinkoje?
 10. Kokios, Jūsų nuomone, svarbiausios daugiataučiamame rajone dirbančių kultūros darbuotojų profesinės kompetencijos?
 11. Ko, Jūsų nuomone, reikia, kad kultūros centrų veikla skatintų ir puoselėtų tautų toleranciją, bendravimą, bendradarbiavimą?
- Atsakymų variantai nebuvo pateikti. Kiekvienas ekspertas išreiškė savo nuomonę, kuri pateikta apklausos rezultatuose.

3.2. TYRIMO REZULTATAI

1. *Eksperto vardas, pavardė, tautybė, gyvenamoji vieta, darbovietė (kultūros centras (ar jo padalinys) kuriame dirbate.)*

Užtikrinant ekspertų anonimiškumą, vardai ir pavardės nėra skelbiami, bet jie žinomi tyrėjai. Iš 8 atsakovų 7 – lietuvių tautybės, 1 – lenkų. Iš apklaustųjų – 6 gyvena Trakų rajone, 1 gyvena Trakuose, 1 gyvena Elektrėnų savivaldybėje. Nurodomos įtaigos – Trakų kultūros rūmai, Rūdiškių kultūros centas, Trakų istorijos muziejus.

2. *Ar Jūsų darbas yra susijęs su kultūrine veikla? Kaip jis yra susijęs?*

Visų 8 ekspertų atsakymas – taip, darbai yra susiję su kultūrine veikla. Iš 8 – dalis nenorėjo atskleisti savo tikslių pareigų, tačiau iš gautų atsakymų - vienas yra teatro meno vadovas, 2 – kultūrinių renginių organizatoriai, vienas iš jų nurodė, kad veda ir organizuoja įvairaus pobūdžio renginius, dalyvauja mėgėjų meno kolektyve, yra sertifikuotas tautinio

paveldo amatininkas, 2 – direktorių pavaduotojai, vienas iš jų - kuruojantis renginius bei mėgėjų meno kolektyvus, kitas – kultūrinių veiklų organizavimą ir įgyvendinimą, 2 - nenorėję nurodyti savo tikslų pareigų, bet vienas iš jų tiesiogiai dirbantis su kultūros renginiais, meno sklaida ir mėgėjų meno kolektyvais, kitas – nurodė, kad dirba viename iš Trakų rajono kultūros centrų.

3. *Ar Jūs savo darbe susiduriate su įvairių tautų atstovais?*

Visi ekspertai į šį klausimą atsakė – taip. Vienas iš jų nurodė, kad vyksta į užsienį su kolektyvu, taip pat priima užsienio svečius, atvykstančius į renginius, kitas tyrimo dalyvis nurodė, jog savo veikloje susiduria su lietuviais, lenkais, rusais, karaimais, gruziniais ir totoriais.

4. *Ar Jūsų kultūros įstaigoje pakankamas dėmesys skiriamas lietuvių etninei kultūrai? Pagrįskite.*

Iš 8 ekspertų 5 atsakė, kad dėmesys yra skiriamas pakankamas; vienas atsakė, kad nepakankamas, vienas – jog veiklos nėra orientuotos į lietuvių etninę kultūrą, vienas – kad dėmesys galėtų būti didesnis.

Kalbant apie tuos, kurie atsakė, jog dėmesys skiriamas pakankamas – vienas apklausos dalyvis išskyrė kultūros centro stiprybę – tai mėgėjų meno kolektyvai. Šis tyrimo dalyvis pabrėžė, jog savo kultūros įstaigos darbą ir jo kryptį grindžia vietos gyventojų poreikiais. „Kiekvienais metais yra atliekama veiklos analizė, apklausos, tiriamas kultūrinių veiklų poreikis. Prieš kelerius metus buvo poreikis ir didelis noras gyventojams įstaigoje matyti ir turėti savo vietos suaugusiųjų tautinių šokių kolektyvą. Todėl jau ketvirtus metus savo veiklą kuria ir puoselėja vyresniųjų liaudiškų šokių grupė. Be jų įstaigoje dar veikia keturi lietuvių etninei kultūrai priskiriami meno mėgėjų kolektyvai (folkloro ansamblis, vaikų liaudiškų šokių grupė, jaunimo liaudiškų šokių grupė, šokio ir ugnies studija). Šie kolektyvai labai dažnai reprezentuoja įstaigą įvairiuose renginiuose rajone ir išvykose. Kolektyvai yra atviri ir visada laukia naujų kolektyvų narių, tačiau šiuo atžvilgiu žmonės yra pasyvūs.“ Taip pat tyrimo dalyvis norėtų, jog įstaigoje atsirastų vaikų ar jaunimo folkloro ansamblis, bet kiek yra bandę kviesti miesto jaunimą ir vaikus, - kol kas nesėkmingai. Apklausos metu buvo išskirta ir kita kryptis – renginiai; teigė, „jog turi gerus liaudiškų šokių renginius, festivalius. Tačiau – dėl edukacinių, tradicinių lietuviškų švenčių, etno festivalių, etno popiečių ir t.t. - jų norėtusi stipresnių ir daugiau.“ Vyksta keli renginiai per metus, pvz. Velykinių margučių marginimo edukacijos, etno festivalis, adventinės edukacijos. Vieno iš ekspertų nuomone, tai galima pagrįsti darbuotojų kaita; tikimasi, kad greitai metu ši sritis labai sustiprės.

Kitas apklausos dalyvis teigė, jog jo „įstaigoje dauguma organizuojamų renginių (85 proc.) paremti lietuviškais papročiais, tradicijomis. Renginiai vyksta lietuvių kalba.“

Taip pat vienas iš atsakiusių į klausimus sako, jog „dėmesys etninei kultūrai yra didelis, nes atsižvelgiama į pietų Dzūkijos regioną. Vietovė, kurioje susiformavusi gyvenamoji aplinka ir žmonių gyvenimo būdas, nulemia vietos veiklos kryptį. Šiame teritoriniame vienete veikla orientuota į lietuvių etninę kultūrą.“

Ketvirtasis tyrimo dalyvis sakė, jog etninės kultūros puoselėjimas yra neatskiriama jo kultūros centro veikla.

Kalbant apie ekspertus, kurie mano, jog dėmesio lietuvių etninės kultūros atžvilgiu yra skiriama nepakankamai – nuomonė yra grindžiama vietos situacija. Vieno iš apklausos dalyvių vietovėje daugumą gyventojų sudaro lenkų tautybės žmonės. Šioje teritorijoje lenkų bendruomenė yra daug aktyvesnė už lietuvių. Apklausos dalyvis kalbino lietuvių bendruomenę suburti liaudies meninį kolektyvą, tačiau nepavyko; taip pat stengiasi organizuoti kuo daugiau edukacijų ir renginių, susijusių su lietuvių etnine kultūra.

5. *Ar Jūsų kultūros įstaigoje pakankamas dėmesys skiriamas tautinių mažumų tradicijų puoselėjimui, tautinio identiteto išsaugojimui? Pagrįskite.*

Iš 8 tyrimo dalyvių – 6 mano, kad taip, vienas mano, kad jo įstaigoje dirbant su tautinėmis mažumomis, trūksta įvairovės tautų tradicijų, veiklų atžvilgiu, vienas – grindžia savo darbą vietos specifika: tautinių mažumų tradicijos tiesiogiai teritorijoje nepuoselėjamos, bet tautinių mažumų atstovai - kolektyvai, edukacijų dalyviai yra priimami ir laukiami. Veiklų metu jie yra supažindinami su krašto lietuviškomis tradicijomis. Šioje įstaigoje pagrindinis dėmesys skiriamas lietuviško dzūkų regiono identiteto išsaugojimui.

Remiantis informacija, kad dėmesys tautinių mažumų tradicijoms yra pakankamas, galime išskirti kelių tyrimo dalyvių nuomonę: vienas teigia, jog aptarnaujamoje teritorijoje daugumą gyventojų yra lenkai. Lenkų bendruomenė yra daug aktyvesnė, negu lietuvių: „30 metų gyvavo lenkų liaudies dainų ir šokių kolektyvas (dabar kolektyvas pristabdė savo veiklą dėl to, kad neturi meno vadovo). Ansamblio repertuare - senosios vietos gyventojų dainos, lenkų liaudies dainos ir šokiai, taip pat Trakų krašto poetės eilėmis sukurtos dainos. Laimėjus „Kaimo jaunimo pilietiškumo ugdymo ir laisvalaikio užimtumo programos „Jaunimas kaimui“ konkursą, buvo surengta folkloro rinkimo ekspedicija „Pažinkime gimtąjį kraštą“. Kolektyvo

jaunimas vietos apylinkėse tris dienas rinko dainuojamąją ir pasakojamąją tautosaką. Tokiu būdu buvo atnaujintas repertuaras apylinkės dainomis ir šokiais“.

Kito apklausos dalyvio nuomone, kultūros įstaigoje skiriamas pakankamas dėmesys tautinių mažumų tradicijoms ir tautinio identiteto išsaugojimui. „Dešimtmečius skaičiuoja mūsų lenkų dainų ir šokių ansamblis, rusų dainos ansamblis. Jų veikla yra svarbi miesto gyventojams, šie kolektyvai daug dirba ir yra gerai žinomi savo krašte. Turi savo tradiciniais tapusius renginius, kuriuose pristato per metus sukurtas naujas programas. Taip pat neseniai kultūros įstaigoje susikūrė naujas vaikų rusų vokalinis ansamblis. Mes savo ruožtu jau daug metų organizuojame daugiakultūrinį festivalį, romansų vakarą, kuriuose visada dalyvauja baltarusių, armėnų, žydų, lenkų, rusų, graikų, vokiečių, karaimų, totorių, romų, ukrainiečių tautiniai kolektyvai.“

Dar vieno tyrimo dalyvio nuomone, renginių, skirtų vienai ar kitai tautiniai mažumai skaičius, priklauso nuo tautinės mažumos, gyvenančios toje teritorijoje, dydžio ir jos pačios aktyvumo; tautinių mažumų kolektyvai pirmiausiai tarnauja savo tautinio identiteto išsaugojimui ir puoselėjimui.

Taip pat vienas iš tyrimo dalyvių paminėjo, jog jų kultūros įstaigoje nuolat rengiamos parodos, renginiai, iniciatyvos su tautinėmis mažumomis bei bendrijomis.

Vienas atsakė, kad yra organizuojami renginiai, kuriuose pasirodo tautinių mažumų kolektyvai, dainuojantys savo kalba, pasipuošę savo tautiniais kostiumais. Renginių metu taip pristato savo tradicijas, žaidimus, šokius, papročius.

6. *Kokie renginiai Jūsų kultūros įstaigoje populiariausi ir kokie – nepopuliariausi? Kodėl?*

Į šį klausimą atsakę ekspertai išskiria kelis renginių žanrus: daugiausiai sulaukiama žiūrovų (lankytojų) teatro renginiuose, nes Trakų rajone yra labai aktyvi teatrinė veikla, taip pat mėgėjų meno kolektyvų koncertai ir pasirodymai. Dažnas išskiria tradicines ir kalendorines šventes, aktyvų parodų lankomumą. Mažiausiai lankomi renginiai (šventės) – tai profesionalaus meno pasirodymai, valstybinės šventės, netradicinių meno šakų pasirodymai, mažai lankomi mokymai bei seminarai, kurie dažniausiai būna skirti tikslinėms auditorijoms. Keli tyrimo dalyviai iškėlė problemą, jog mažas renginių lankomumas gali būti dėl arti esančios sostinės, kurioje renginių pasirinkimas yra platesnis.

Du ekspertai teigė teigė, jog visi vietoje organizuojami renginiai populiarūs, tačiau patys lankytojai atsirenka, į kuriuos renginius (kurias veiklas) jiems mieliau eiti.

7. Kokios tradicinės šventės švenčiamos Jūsų kultūros įstaigoje? Ar į jas yra įtraukiami kitų tautų švenčių ypatumai? Atsakius „ne“ – papildomas klausimas - kodėl?

Visi ekspertai apie savo kultūros įstaigas atsakė pakankamai išsamiai. Didžioji dalis atsakė, jog kasmet remiasi LR seimo nutarimais dėl žymimų metų, kaip pav., totorių ar karaimų metais. Visi minėjo, jog minimos ir švenčiamos tradicinės šventės, kuriose gali dalyvauti visi, neišskiriant rasės, tautybės ar tikėjimo. Tai Užgavėnės, Velykos, Joninės, Žolinės, Adventinio laikotarpio vakaronės, miestų eglių įžiebimo šventės.

Vieno eksperto nuomone pabrėžiama, jog vieni renginiai būna dideli, kiti mažesni, lokalesni. Į renginius tautinių mažumų kolektyvai įtraukiami tik į tam tikras renginių dalis, tačiau patys papročiai ir tradicijos nebūna įtrauktos.

Vienas iš tyrimo dalyvių paminėjo, jog savo kultūros įstaigoje į renginius yra įtraukiami kitų tautų ypatumai.

Dar vienas paminėjo, jog jo aplinkoje niekada negyveno kitų tautinių mažumų atstovai. Šioje aplinkoje, kur yra kultūros įstaiga, vyrauja tik lietuvių kalba/dzūkų tarmė. Tai autentiškas lietuviškas kampelis, kurį norima saugoti, todėl kitų tautų švenčių ypatumai nėra įtraukiami.

Du paminėjo, jog jų teritorijoje bendrai švenčiamos Užgavėnės, o kitų tautinių mažumų atstovai savo šventes (pagal tikybą, papročius) švenčia lokaliai, inicijuodami patys.

8. Ar organizuojant renginius daugiakultūroje aplinkoje, iškyla problemų? Jei taip, kokios jos? Gal galite įvardyti jų priežastis?

Į šį klausimą didžioji dauguma - 5 iš 8 atsakė, jog problemų, organizuojant renginius nekyla. Du – mano priešingai, o vienas nurodo, kad galima rasti kompromisus.

Vieno nuomone, daugiakultūroje aplinkoje „viena opiausių problemų – tylus tautų susipriešinimas“, o jų priežastys – „asmeniniai santykiai, nacionalizmas bei vietinė politika“. Šią nuomonę papildė kito eksperto atsakymas – jog ir - „pasitaiko gyvenvietėje žmonių (nebūtinai tautinių mažumų atstovų), kurie bando kiršinti gyventojus ar kaip kitaip reikšti savo nepagrįstą nuomonę dėl tik jiems būdingų įsitikinimų.“

Tačiau trečiasis apklausos dalyvis mano, kad „buitiniai skirtumai visada egzistuoja ir kartais jie persimeta į organizuojamus renginius, bet tai yra trumpalaikiai nesutarimai. Visada

įmanoma tarpusavyje suderinti vieną ar kitą požiūrį, ypač tuomet, jei tautinių skirtumų grupės tai supranta ir to siekia“.

9. Kas, Jūsų nuomone, lemia sėkmingą kultūros įstaigos veiklą daugiakultūroje aplinkoje?

Pasak ekspertų, svarbiausia - pagarba kitaip kalbantiems ir kitaip savo aplinką vertinantiems žmonėms. Bet koks kategoriškas bandymas primesti vienos ar kitos tautinės grupės viršenybę, visada iššauks kitos tautinės grupės priešingą atoveiksmį. Taip pat svarbu: viso miesto bendruomenių, Lietuvos ir užsienio gyventojų įtraukimas į veiklas, renginius, nesvarbu, kokios tautybės, tikėjimo, pažiūrų yra žmogus; teisingas aplinkos kūrimas tautinių skirtumų atžvilgiu ne griaunant – o ieškant bendrų sąlyčio taškų bei integralumo.

Kultūros centrai turi būti atviri visiems, o centrai, kurie veikia daugiakultūroje aplinkoje, turi galimybę pristatyti žmonėms daug platesnių ir įvairesnių renginių spektrą.

10. Kokios, Jūsų nuomone, svarbiausios daugiataučiam rajone dirbančių kultūros darbuotojų profesinės kompetencijos?

Žinoma, jog kiekvienas dirbantis kultūros įstaigoje turi darbuotojo pareiginius nuostatus, tačiau čia tyrimo dalyviai išskyrė kompetencijas, kurios nebūtinai yra parašytos. Vienas iš plusų – kitų kalbų mokėjimas bei supratimas, ką kalba kitataučiai. Labai svarbus komunikabilumas, kūrybiškumas, nuolatinis savo profesinių kompetencijų tobulinimas Lietuvoje bei tarptautiniuose renginiuose, konferencijose bei mokymuose. Įgytų patirčių taikymas kasdiniame darbe.

Ar daugiatautis rajonas, ar ne, darbuotojų profesinės kompetencijos turi būti tokios pačios – profesionalumas, gebėjimas orientuotis įvairiose situacijose. Bet vieno eksperto nuomone, svarbu, kad „tautinių mažumų kolektyvų vadovai turėtų būti tų tautinių mažumų atstovai, nes tik jie geriausiai išmano savo kultūrą ir jos ypatumus.“

Ir viena svarbiausių kultūros darbuotojų savybė, kurią paminėjo 5 iš 8, - gebėjimas išgirsti kitus.

11. Ko, Jūsų nuomone, reikia, kad kultūros įstaigų veikla skatintų ir puoselėtų tautų toleranciją, bendravimą, bendradarbiavimą?

Labai svarbu pabrėžti, jog didžioji dauguma apklausos dalyvių mini bendravimą ir bendradarbiavimą. Vieni iš jų išskiria, jog norint gerų santykių – svarbus bendruomenės narių įsitraukimas – savanorystė.

Vienas iš ekspertų parašė, jog užtikrinti toleranciją – reikia lygių galimybių užtikrinimo ir diskriminacijos eliminavimo. Nors „realiai kultūros įstaigų darbuotojai didžiają daugumą nėra radikalčiai nusiteikę kitos tautos atžvilgiu, todėl nesusipratimų šioje srityje yra ne tiek jau ir daug.“

Vieno eksperto nuomone, „didžiausia bėda – įvairių atskirų politikų ar politinių jėgų bandymas primesti savo požiūrį, reikalauti iš pavaldžios įstaigos priimti jų skelbiamas tautines nuostatas.“ Tačiau šiai nuomonei prieštarauja kitas apklausos dalyvis ir jo mintis, „jog tam, kad puoselėtume tautų toleranciją, bendravimą ir bendradarbiavimą, visų pirma pradėkime nuo savęs, atviru požiūriu į visas tautas ir jų kultūrą. Ypatingai tuomet, kai kultūros įstaigos dirba daugiakultūroje terpėje. Stenkimės būti atviri ir leiskime, bei visomis išgalėmis padėkime visiems, norintiems vystyti meną vienoje ar kitoje sferoje, ar tai būtų meno mėgėjai ar profesionalai.“

Apibendrinant atlikto kultūros įstaigų darbuotojų nuomonės tyrimo rezultatus, galima teigti:

- ❖ Kultūros centruose ar kultūros įstaigose dėmesys tiek lietuvių, tiek tautinių mažumų kultūrai yra skiriamas panašus, žinoma, atsižvelgiant į vietos gyventojų poreikius, į teritorinę vietovę bei į saviraiškos formas (mėgėjų meno kolektyvus).
- ❖ Aktyviausiai lankomi (populiariausi) tradiciniai kalendoriniai renginiai ir šventės – Užgavėnės, Joninės, Žolinė; ne visose šventėse ir geografinėse teritorijose yra įtraukiami tautinių mažumų švenčių ypatumai.
- ❖ Organizuojant šventes daugiakultūroje aplinkoje dažna kultūros įstaiga su sunkumais nesusiduria, tačiau nurodomos kai kurios problemos: tylus tautinis susipriešinimas, nacionalizmo apraiškos.
- ❖ Labai svarbu, kad kultūros centrai, dirbantys ir savo veiklas vykdančios daugiakultūroje aplinkoje, būtų kaip įmanoma atviresni visiems gyventojams, neišskiriant jų pagal tautybę, rasę, tikėjimą, įsitikinimus. Šiose teritorijose veikiančios įstaigos turi plačias galimybes pristatyti ir puoselėti ne tik lietuvių, bet ir kitų tautų kultūrą.
- ❖ Kultūros darbuotojai, dirbantys daugiakultūriuose rajonuose, turi būti profesionalūs, demonstruoti vienodai pagarbų santykį į visų tautų atstovus, gebėti įsiklausyti,

gilintis į vietos tradicijas, papročius; tobulinti profesines kompetencijas ir pritaikyti jas darbe.

IV. KŪRYBINIO PROJEKTO PRISTATYMAS

4.1. RŪDIŠKIŲ MĖGĖJŲ MENO FESTIVALIO „KUR GIMĖM, KUR AUGOM, KUR ŽEMĖ ŠVENTA“ APRAŠYMAS

Kūrybinio projekto vadovas: doc. Romas Matulis;

Reginio tikslas: Šventinis Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dienos minėjimas;

Idėja: Mes kalbam skirtingomis kalbomis, bet čia mūsų namai;

Veiksmo vieta: Rūdiškių kultūros centras (Statybininkų g. 23, Rūdiškės, Trakų r.);

Laikas, trukmė: 2022 – 03 – 10; 18:00 val., renginio trukmė 2:00 val.;

Adresatas: Mišri auditorija;

Dalyviai: Rūdiškių miesto meno mėgėjų kolektyvai:

Rūdiškių lopšelio-darželio „Pasaka“ vaikų folkloro ansamblis „Pasagėlė“ vadovė Gražina Kerienė;

Rūdiškių gimnazijos vokalinis ansamblis „Mūza“ vadovas Vladimiras Sašenko

Skaitovai Jonas Orlovskij, Augustė Lizunaitė, mokytoja Loreta Masienė;

Skaitovė Urtė Garbštaitė, mokytoja Vita Patinskienė;

Trakų r. Rūdiškių muzikos mokyklos pučiamųjų instrumentų orkestras „Valery Brass“, vadovas Aleksandras Šamaninas;

Rūdiškių kultūros centro vaikų folkloro ansamblis „Griciukas“, vadovė Augustė Gaidytė-Palaitienė,

Vaikų teatro studija, vadovė Joana Giedraitytė ir atlikėjas Jokūbas Giedraitis,

Vaikų šokių studija, vadovė Sofija Vyšniauskė,

Folkloro ansamblis „Diemedis“, vadovė Dalė Žalpienė,

Lenkų dainų ansamblis „Rudziszczanie“, vadovė Marija Jankovskaja,

Instrumentinis ansamblis „Concord“, vadovas Rimvydas Stanaitis,

Rūdiškių „Bajorų teatras“, vadovas Vytautas Mikalauskas

Trio „Laumėja“,

Kultūros centro darbuotojų ansamblis „Zamina“.

Režisūrinis sumanymas – Valstybinės šventės minėjimas, apjungiant visų Rūdiškėse gyvenančių tautų kolektyvus.

Renginio formatas – Teatralizuotas koncertas.

Renginio kompozicija/struktūra –

1. Pasitikimas (Kol žiūrovai renkasi į salę, groja orkestras)
2. Įžanga
3. Koncertas
4. Koncerto pabaiga (Orkestras groja himną)
5. Sveikinimai

Meninės medžiagos panaudojimas – Kiekvienas kolektyvas rinkosi medžiagą, tinkančią koncertui pagal jo temą ir idėją. Programoje skambėjo lietuvių, lenkų, ukrainiečių dainos ir melodijos. Naudoti Justino Marcinkevičiaus tekstai, bei poezija.

Teatralizacijos panaudojimas – Įžanga prasidėjo kompozicija „Tikiu“, buvo įtraukti skaitovai iš Rūdiškių gimnazijos, taip pat „Bajorų teatro“ kompozicija. Kadangi scenoje nėra pakankamai erdvės, stengėmės labiau naudoti video projekcijas ir įrašytą balsą.

Simbolika – Lietuvos valstybinė ir istorinė vėliavos, medžio statulėlė, simbolizuojanti „gyvybės medį“, Ukrainos simbolika.

Renginio vizualinis sprendimas – Kadangi kolektyvai yra skirtingų tautų ir žanrų, bendrą vizualiką buvo sudėtinga surasti, tačiau kiekvienas kolektyvas rengėsi savo tautiniais kostiumais arba klasikiniiais rūbais.

Renginio atmosfera – Renginio atmosferą kūrė visų kolektyvų nariai, taip pat patys pasirodymai. Renginys pasiekė savo tikslą bei padarė žiūrovams ir visiems atlikėjams didžiulį emocinį poveikį, žiūrovų salė atsistojusi plojo, jautėsi bendruomeniškumas, neišskiriant rasės, tikybos ar tautybės.

Taikomojo teatro metodų taikymas – Metodai buvo taikomi su kolektyvais dirbant individualiai, bei repeticijų metu. Buvo naudojama edukacinio teatro principas. Rengiant scenarijų buvo naudojama Dilemos teatru, deja, nepavyko suvaldyti auditorijos.

Su vaikų kolektyvais buvo taikomi teatriniai edukacinio teatro žaidimai, kurie koncentravo dėmesį, bei valdė emocijas. Žaidimų dėka buvo aiškiai nubrėžtos erdvės bei laiko taisyklės.

IŠVADOS

❖ Lietuvos valstybės politikoje tautinėms mažumoms skiriamas nemažas dėmesys. Tautinių mažumų įstatymo projekte numatoma: „...reglamentuoti tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teises ir pareigas, taip pat valstybės išsipareigojimus sudaryti sąlygas išlaikyti ir puoselėti tautinių mažumų tradicijas, kultūrinį, kalbinį tapatumą, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos teisę ir tarptautinius išsipareigojimus tautinių mažumų srityje. (Tautinių mažumų departamentas, 2020). Valstybės politiką tautinių mažumų atžvilgiu reprezentuoja Tautinių mažumų departamento deklaruojamos vertybės: pilietiškumas, skatinant kurti pilietiniu pagrindu grįstą harmoningą įvairiatautę Lietuvos visuomenę; kultūrų įvairovė, siekiant išlaikyti Lietuvoje nuo seno susiklosčiusią kultūrinę įvairovę darnioje visuomenėje, dialogas, siekiant pasitikėjimu grįsto konstruktyvaus dialogo (Tautinių mažumų departamentas, <https://tmde.lrv.lt/lt/apie-tautiniu-mazumu-departamenta/vizija-ir-vertybes>). Vienas iš svarbiausių siekių tautinių mažumų politikos srityje - tautinio identiteto išsaugojimas.

❖ Tarp kultūros centrų įvairių funkcijų ypač reikšminga – tautinės kultūros puoselėjimo funkcija, kuri ypač aktuali daugiatautėse vietovėse. Jose veikiančios kultūros centrai atlieka svarbų vaidmenį, saugant ir puoselėjant tautinių mažumų kultūrą ir tradicijas, skatinant socialinę, kultūrinę integraciją, kuriant ir palaikant tarpkultūrinį dialogą.

❖ Trakų išskirtinumas – daugiakultūris ir tautine įvairove pasižymintis rajonas, kuriame stengiamasi išlaikyti lietuvių bei tautinių mažumų šventes, papročius; regione bendraujančios ir bendradarbiaujančios tautos vienokiu ar kitokiu būdu perima tam tikrus kitos, šalia gyvenančios tautos papročius.

❖ Visi Trakų rajono kultūros centrai palaiko etninę kultūrą ir sklaidą, puoselėja tautinių mažumų kultūrą, skatina jų integraciją į visuomeninį gyvenimą. Ši veikla, vykdoma daugiakultūroje aplinkoje, turi tam tikrų ypatumų:

- tautinė gyventojų sudėtis: rajone gyvena kelių tautų atstovai, tad reikia sudaryti sąlygas puoselėti įvairių tautų etninę kultūrą;
- organizuojant etninės kultūros veiklą, svarbu išmanyti tautų istoriją, religiją, kultūrą, papročius ir kt.
- saugant lietuvių tautinį identitetą, tuo pačiu siekti sudaryti sąlygas tautinėms mažumoms integruotis į socialinį kultūrinį gyvenimą; to pavyzdys - Trakų rajono

renginiai – Užgavėnės, Miesto šventė, Tautinių mažumų festivaliai, kalendoriniai renginiai ir kt.

- kadangi įvairių tautų atstovai gyvena Lietuvoje ir dažniausiai yra Lietuvos piliečiai – skatinti ir puoselėti pilietiškumą, įtraukiant tautinių mažumų kolektyvus į valstybinių švenčių minėjimus ir kt.;
- skleisti informaciją apie tautines mažumas ir jų renginius spaudoje bei socialinėje medijoje;
- kultūrinėje veikloje būtina tautinė tolerancija, tarpkultūrinis dialogas – Trakų kultūros centruose dirba ir bendradarbiauja ne tik tautinių mažumų bei lietuvių kolektyvai, bet ir patys darbuotojai, kurie yra skirtingų tautų;
- būtina siekti bendruomeniškumo.

❖ Kultūros centrų veikloje dėmesys tiek lietuvių, tiek tautinių mažumų kultūrai yra skiriamas panašus, žinoma, atsižvelgiant į vietos gyventojų poreikius, vietovę bei į saviraiškos formas (mėgėjų meno kolektyvus). Aktyviausiai lankomi (populiariausi) tradiciniai kalendoriniai renginiai ir šventės – Užgavėnės, Joninės, Žolinė; į kai kurias šventes yra įtraukiami tautinių mažumų tradicijų bei papročių elementai. Organizuojant šventes daugiakultūroje aplinkoje, kultūros įstaigos paprastai nesusiduria su sunkumais, tačiau iškyla kai kurios problemos: tylus tautinis susipriešinimas nacionalizmo apraiškos ir kt.

❖ Labai svarbu, kad kultūros centrai, dirbantys daugiakultūroje aplinkoje, būtų atviri visiems gyventojams, neišskiriant jų pagal tautybę, rasę, tikėjimą, įsitikinimus; šiose teritorijose veikiančios įstaigos turi plačias galimybes pristatyti ir puoselėti ne tik lietuvių, bet ir kitų tautų kultūrą.

❖ Sėkmingą veiklą daugiataučiuose rajonuose didele dalimi lemia profesionalūs kultūros darbuotojai, demonstruojantys vienodai pagarbų santykį į visų tautų atstovus, gebantys klausyti ir išiklausyti, besigilinantys į vietos tradicijas, papročius, nuolat tobulinantys savo profesines kompetencijas ir sėkmingai jas taikantys savo darbe.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Bairašauskaitė, T., Kobeckaitė, H., Miškinienė G. (2008) *Orientas Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos visuomenės tradicijoje: totoriai ir karaimai „Karaimų istorijos ir literatūros mylėtojų draugijos veikla Vilniuje 1932-1939 m.“* Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla p. 59-65
2. Baltėnas, A., Leparskienė, L. Znamierovskis, G. (2019). *Vietiniai*. Vilnius: Petro ofsetas.
3. Čepienė, I. (2008). *Lietuvių etninė kultūra. Raidos įžvalgos*. Vilnius: Alma litera.
4. Čiubrinskas, V., Kuznecovienė, J., (2008). *Lietuviškojo identiteto trajektorijos. Lietuvių tautinis identitetas: bruožai ir tipai*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
5. Čiubrinskas, V., Kuznecovienė, J., (2008). *Lietuviškojo identiteto trajektorijos. Irena Šutinienė Lietuvių tautinio identiteto raiška globalizacijos kontekstuose: tarp lokalumo ir daugiakultūriškumo*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
6. Kozyra, W. (2019). *Z dziejów regionalizmu europejskiego w XX wieku: działalność delegata rządu na Ziemię Wileńską w dziedzinie samorządu terytorialnego (1922–1925)*. *Rocznik Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy, t. 19*, 137-160.
7. Krukauskienė, E., Trinkūnienė, I., Žilinskaitė, V. (2003). *Jaunimo kultūros identitetas: Prioritetai, nuostatos, etninė kultūra*. Vilnius: Eugrimas.
8. Maceina, A. „*Tautinis pašaukimas*“. *Židinys*, 1933. Nr.10, p. 241–251.
9. Matulis, R. (2007). *Kultūros centrų vadyba. Meno aritmetika: kultūros vadyba Lietuvoje (straipsnių rinkinys)*, 197 – 230. Vilnius.
10. Piličiauskaitė-Navickienė, L. (2009). *Trakų kraštas LT*. Vilnius: UAB „Lietuvos ryto spaustuvė“
11. Plasseraud, Y. (2006). *Mažumos. Tautinių ir etninių mažumų studijų įvadas*. Vilnius: Apostrofa, p. 42.
12. Račkauskaitė-Burneikienė, A. (2013) „Tautinių mažumų apsauga tarptautinėje teisėje“ // *Etniškumo studijos*. 2013/2. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras. P. 82-102.
13. Semionovė, D. (2020). *Šimtmečio delnuose*. Vilnius: Aktin, Spauda
14. Šaknys, Ž., Lapinskaitė, D. (2007) *Lietuvos karaimai: etninis ir konfesinis tapatumas XX a. antrojoje pusėje ir XXI a. pradžioje*

15. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. (p. 465). Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras
16. Visuotinė lietuvių enciklopedija. *Tautinės mažumos* Prieiga internetu: <https://www.vle.lt/straipsnis/tautines-mazumos/>
17. Etninės kultūros globos taryba. *Dainava*. Prieiga internetu: <https://ekgt.lt/etnografiniai-regionai/dzukija-dainava/>
18. Lentvario „Versmės“ gimnazija. *Gimnazijos nuostatai*. Prieiga internetu: http://www.versmes.lt/documents/lvg_nuostatai.pdf
19. Lentvario kultūros rūmai. *Mėgėjų meno kolektyvai*. Prieiga internetu: <https://lentvariokultura.wordpress.com/meno-megeju-kolektyvai-2/>
20. *Lietuvos kultūros centrų įstatymas*. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.238644>
21. *Lietuvos nacionalinis kultūros centras*. Prieiga internetu www.lnkc.lt
22. *Lietuvos Respublikos Konstitucija*. Prieiga internetu: <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>
23. Lietuvos respublikos Seimas. *Nutarimas Nr. XIII-282 „Dėl 2018 metų paskelbimo Trakų Dievo Motinos, Lietuvos Globėjos, paveikslo karūnavimo 300 metų jubiliejaus minėjimo metais“*. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/0b5970f21aa011e79f4996496b137f39?jfwid=89x1te67j>
24. Lietuvos Respublikos Seimas. *Tautinių mažumų įstatymo projektas*. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/4c2a4650125111e88a05839ea3846d8e>
25. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. *Nutarimas dėl Lietuvos kultūros politikos nuostatų*. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.132646>
26. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. *Nutarimas dėl Lietuvos kultūros politikos strategijos patvirtinimo*. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/4bafb6019d4d11e9aab6d8dd69c6da66?jfwid=57lm4zwfo>
27. Oficialiosios statistikos portalas. *Gyventojų surašymas 2021 pagal tautybes*. Prieiga internetu: https://osp.stat.gov.lt/paieska?p_p_id=101&p_p_lifecycle=0&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-

[1&p p col count=1& 101 struts action=%2Fasset_publisher%2Fview_content& 101 asset EntryId=9539770& 101 type=content& 101 urlTitle=temines-lenteles-2021-m-surasymas-&redirect=%2Fpaieska%3Fq%3Dtautyb%25C4%2599\).](#)

28. Oficialiosios statistikos portalas. *Trakų krašto gyventojai pagal tautybes*. Prieiga internetu: <https://osp.stat.gov.lt/gyventoju-ir-bustu-surasymai>

29. Rykantų universalus daugiafunkcis centras. *2020 metų veiklos ataskaita*. Prieiga internetu: <https://www.rykantucentras.lt/wp-content/uploads/2021/04/2020-veiklos-ataskaita.pdf>

30. *Rytų Europos studijų centras*. Prieiga internetu: <https://www.eesc.lt/uploads/Tautin%20ma%20beumos%20Lietuvoje.%20Studija.pdf>

31. Rūdiškių kultūros centras. *2020 metų veiklos ataskaita*. Prieiga internetu: <http://rudiskiukc.lt/wp/wp-content/uploads/2020-metai.pdf>

32. Rūdiškių kultūros centras. *Kultūros centro nuostatai*. Prieiga internetu: <http://rudiskiukc.lt/wp/veikla/nuostatai/>

33. Rūdiškių kultūros centras. *Mėgėjų meno kolektyvai*. Prieiga internetu: <http://rudiskiukc.lt/wp/kolektyvai/>

34. Šalčininkų kultūros centras. *Kultūros centro nuostatai*. Prieiga internetu: <https://salcininkaikultura.lt/wp-content/uploads/2020/10/%C5%A0al%C4%8Dinink%C5%B3-kult%C5%ABros-centro-nuostatai.pdf>

35. *Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencija*. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.96635>

36. Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. *Vizija ir vertybės*. Prieiga internetu: <https://tmde.lrv.lt/lt/apie-tautiniu-mazumu-departamenta/vizija-ir-vertybes>).

37. Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. *Tautinių mažumų kultūros centrai ir tautinės bendrijos*. Prieiga internetu: <https://tmde.lrv.lt/lt/tautiniu-mazumu-kulturos-centrai-ir-tautines-bendrijos/tautiniu-bendriju-namai>

38. Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. *Kauno įvairių tautų kultūros centras*. Prieiga internetu: <https://tmde.lrv.lt/lt/tautiniu-mazumu-kulturos-centrai-ir-tautines-bendrijos/kauno-ivairiu-tautu-kulturu-centras>
39. Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. *Lietuvos tautinių mažumų folkloro ir etnografijos centras*. Prieiga internetu: <https://tmde.lrv.lt/lt/tautiniu-mazumu-kulturos-centrai-ir-tautines-bendrijos/lietuvos-tautiniu-mazumu-folkloro-ir-etnografijos-centras>
40. Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. *Tautinių mažumų kultūros ir integracijos centrų veiklos rekomendacijos*. Prieiga internetu: <https://tmde.lrv.lt/uploads/tmde/documents/files/TMC%20rekomendacijos.pdf>
41. Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. *Tautinių mažumų organizacijos – lenkai*. Prieiga internetu: <https://tmde.lrv.lt/lt/tautiniu-mazumu-kulturos-centrai-ir-tautines-bendrijos/tautiniu-mazumu-organizacijos/lenkai>
42. Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. *Tautinių mažumų organizacijos – rusai*. Prieiga internetu: <https://tmde.lrv.lt/lt/tautiniu-mazumu-kulturos-centrai-ir-tautines-bendrijos/tautiniu-mazumu-organizacijos/rusai>
43. Trakų krašto kultūros ir amatų asociacija. *Tradicinių amatų centras*. Prieiga internetu: www.trakukrastas.lt
44. Trakų krašto tradicinių amatų centras. *Informacija apie amatų centrą*. <https://exploretrakaivilnius.lt/lt/pilys-ir-pilivietes/traku-krasto-tradiciniu-amatu-centras>
45. Trakų kultūros rūmai. *2020 metų veiklos ataskaita*. Prieiga internetu: https://trakurumai.lt/wp-content/uploads/2021/03/TKR_2020_veiklos_ataskaita-.pdf
46. Trakų kultūros rūmai. *Kultūros rūmų įstatai*. Prieiga internetu: <https://trakurumai.lt/veikla/istatai/>
47. Trakų kultūros rūmai. *Mėgėjų meno kolektyvai*. Prieiga internetu: <https://trakurumai.lt/kolektyvai/>
48. *Trakų miesto šventė*. Prieiga internetu: <https://eventstrakai.lt/lt/renginiai/view/traku-vasara/25>
49. Trakų rajono savivaldybė. *Kultūros įstaigos*. Prieiga internetu <https://www.trakai.lt/gyventojams/kultura/kulturos-istaigos/185>